

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

GÖTEBORGS UNIVERSITET

FORSKNING/STUDIE

Coronapandemin våren 2020

En undersökning av nyheter och opinion

MARINA GHERSETTI & TOMAS ODÉN

Coronapandemin våren 2020. En undersökning av nyheter och opinion

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: KC-ST

Foto omslag: Jonas Ekströmer, TT-Nyhetsbyrå
Text: Marina Ghersetti & Tomas Odén
Forskningsassistent: Johannes Malmgren
Tryck: DanagårdLITHO

Publ nr: MSB1726
Tidigare utgiven: Mars 2021
ISBN: 978-91-7383-126-8

Förord

Efter smittoutbrottet i den kinesiska staden Wuhan tog det tid innan några varningssignaler nådde WHO. När väl informationen om Covid-19 var känd var det svårt att bedöma vilken omfattning den skulle få. I en av de första svenska bedömningarna som gjordes av Folkhälsomyndigheten ansågs det vara ett begränsat utbrott som inte skulle beröra Sverige.

Coronapandemin är den allvarligaste krisen som drabbats oss globalt sedan andra världskriget. Att samhällen i stora delar av världen skulle stängas ner, den fria rörligheten inskränkas och mängder av människor sättas i karantän har överträffat alla tidigare efterkrigsscenarion.

Drygt ett år efter utbrottet, kan det konstateras att Covid-19 orsakat omfattande smittspridning vilket belastat sjukvården mycket hårt. De höga dödstalen, framförallt bland äldre, visar på hur farlig smittan är. I skrivande stund vet varken medicinska experter eller politiker när krisen är över. Nu handlar det om att begränsa smittans spridning och vaccinera jordens befolkning för att skapa motståndskraft.

Docenterna Marina Ghersetti och Tomas Odén vid Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG) vid Göteborgs universitet, har på uppdrag av MSB genomfört denna studie. De har tidigare genomfört studier om fågelinfluensan, svininfluensan och Ebolautbrottet. Det intressanta med denna studie är att de delvis använt samma undersökningsmetod vilket gör studierna jämförbara med varandra även om rapporteringen om coronakrisen varit mycket mer omfattande.

Syftet med denna studie har varit att analysera hur ledande svenska medier rapporterat om pandemin, var människor sökt information och vad man tyckt om mediernas rapportering under våren 2020. Vid alla större kriser spelar medierna en avgörande roll för hur allmänheten uppfattar myndigheters, experters och politikernas budskap.

MSB har till uppgift att stärka samhällets krishanteringsförmåga. Detta gör myndigheten bland annat genom att utveckla metoder för kriskommunikation och krishantering. MSB ska också bedriva omvärldsbevakning, initiera forskning och studier samt förmedla resultat inom området.

Henrik Olinder
Sakkunnig kriskommunikation och redaktör
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	5
1. Coronapandemin våren 2020 i medier och opinion.....	7
1.1.1 Allmänhetens viktigaste informationskälla.....	7
2. Coronasmittan våren 2020.....	9
2.1.1 31 december – 23 februari: Upptäckt i Kina, första fallet i Sverige... 10	
2.1.2 24 februari – 10 mars: Risken för smittspridning i Sverige bedöms som låg.....	11
2.1.3 11 mars – 30 mars: Svenska dödsfall och tal till nationen.	12
2.1.4 31 mars – 14 april: Besöksförbud och brist på utrustning.	14
2.1.5 15 april – 30 juni: Smittans epicentrum rör sig västerut	15
3. Krisjournalistik	17
3.1 Nyhetsmediernas centrala uppgifter	17
3.2 Allmänhetens informationsbehov i krisernas olika faser.....	18
3.3 Krisjournalistikens faser	19
3.4 Krisjournalistikens berättelser och gestaltning	20
4. Undersökningens syfte och frågeställningar, material och metod	22
4.1 Undersökningsmaterial och metod	22
5. En händelse med exceptionellt nyhetsvärde	24
5.1 Det undersökta medieinnehållet	26
5.2 Rapporteringen i huvudartiklar och huvudinslag	28
5.2.1 Rapportering om olika händelsearenor	28
5.2.2 Aktörerna som kommer till tals.....	29
5.2.3 Aktörerna som blir omtalade.....	32
5.2.4 Teman i pandemirapporteringen	35
5.2.5 Hur pandemin gestaltades.....	37
5.2.6 Tonläget i rapporteringen.....	39
5.2.7 Spekulationer – hur många och vilken typ?.....	41
5.2.8 Omnämnda riskgrupper	43
5.3 Vad som lyfts fram i puffar och löp.....	44
6. Informationssökning och bedömning av nyhetsrapporteringen	49
6.1 Informationssökning om coronaviruset	49
6.2 Bedömning av nyhetsmediernas rapportering	52
7. Efterfrågad journalistik under pågående kris	54
8. REFERENSER:.....	59
9. Tabellbilaga	65

Sammanfattning

I denna rapport redovisas nyhetsbevakningen av coronapandemin i Dagens Nyheter, Aftonbladet och Rapport 19:30 under två perioder våren 2020, dels under pandemins inledande fas, från 24 februari – 10 mars, dels under intensivfasen 30 mars – 14 april. Dessutom redovisas var allmänheten sökte information om pandemin och hur den bedömde nyhetsmediernas rapportering under samma tidsperioder. Den delen av rapporten bygger på en panelundersökning med 13 718 personer bosatta i Sverige.

Rapportens huvudsakliga resultat är:

- De tre mediernas bevakning av coronapandemin under våren 2020 var exceptionellt intensiv mätt i antal publicerade nyhetsrapporter per dag. Jämfört med svininfluensan 2009 fick covid-19 flerfaldigt mer uppmärksamhet.
- Rapporteringens tyngdpunkt låg under februari månad på pandemins utveckling i andra länder för att sedan, efter det första svenska dödsfallet, fokusera på svenska förhållanden.
- De aktörer som oftast kom till tals i nyheterna var journalister, representanter för näringslivet samt läkare, medicinska experter och vårdpersonal.
- Den enskilda person som framträdde oftast var Anders Tegnell, statepidemiolog vid Folkhälsomyndigheten, följt av statsminister Stefan Löfven och socialminister Lena Hallengren.
- Företrädare för vård och omsorg värderades mest positivt, framför allt under pandemins intensiva fas. För regeringen var förhållandet det omvända: värderingen var mer negativ än positiv, och mer negativ under den intensiva fasen än under den inledande fasen.
- Det sammanlagt vanligaste temat i nyheterna under båda tidsperioderna var politikernas/myndigheters hantering av pandemin, följt av ekonomiska och medicinska frågor.
- De vanligaste sätten att gestalta eller vinkla händelserna var mot myndigheters/politikernas agerande, lika ofta i negativ som positiv mening. Tredje vanligast var att vinkla på negativa ekonomiska konsekvenser.
- Tonläget i rapporteringen var tydligt alarmerande, och mer så i åsiktsmaterialet än i nyhetsmaterialet. Det var dock inte mer alarmistiskt under coronapandemin än under svininfluensan 2009 eller ebolaepidemin 2014–2015.
- Informationssökandet bland den svenska allmänheten var mycket stort, och ökade markant mellan pandemins inledande fas i februari och intensiva fas i april. Svenska nyhetsmedier var den vanligaste informationskällan, och därefter utländska medier och myndigheternas hemsidor.
- Allmänheten var i huvudsak nöjd med mediernas rapportering om hur farligt det är att få coronaviruset, hur man bäst skyddar sig från smittan, vad man gör om man blir sjuk samt om pandemins

konsekvenser för det svenska samhället. Andelen nöjda ökade märkbart under den intensiva fasen jämfört med den inledande fasen.

1. Coronapandemin våren 2020 i medier och opinion

När denna rapport skrivs vid årsskiftet 2020/2021 är coronapandemins smittspridning inne i en intensiv andra våg, både i Sverige och i stora delar av världen. Efter sommarens lägre nivåer av smitta tog till många svenskers besvikelse, och sannolikt även förvåning, epidemin ny fart under oktober och november med kraftigt stigande tal för insjuknade och avlidna. Återigen rapporterade sjukhusen om fulla avdelningar, hög belastning på intensivvården och hårt pressad sjukvårdspersonal.

Liksom under våren dominerar coronapandemin nyhetsmediernas rapportering också under höstmånaderna, även om omfånget och intensiteten inte når samma höjder. Inte heller innehållet förefaller riktigt likadant.

Rapporteringen före sommaren kännetecknades av alarmerande uppgifter om oförutsedd och explosiv smittspridning, om en överbelastad sjukvård och om kritik av brister i äldrevården, men också av betryggande uttalanden från statsepidemiolog Anders Tegnell om att social distansering, god handhygien och självpålagd isolering vid insjuknande skulle räcka för att hejda smittspridningen. Även de restriktioner och stödpaket som regeringen införde uppmärksammades. Avsaknaden av kraftfulla åtgärder ifrågasattes av enstaka ledarskribenter och medicinska experter, men kritiken fick inget riktigt fäste i den allmänna debatten. Undersökningar av opinionsläget visade att svenskarnas redan i utgångsläget höga förtroende för myndigheter och politiker ökade än mer (Esaiasson m.fl., 2020).

Nio månader senare är nyhetsmediernas tonläge lite annorlunda. Sveriges och Folkhälsomyndighetens närmast unika strategi mot smittspridning ifrågasätts allt mer och av allt fler, (Anderberg, 2020; Eriksson, Pirttialo Sallinen, Reuterskiöld, 2020; Sokolnicki, 2020), liksom regeringens agerande, inte minst på insändarsidorna. Samtidigt beskrivs situationen inom sjukvården som ansträngd men åtminstone fram till mitten av december som något sånär under kontroll, den medicinska kompetensen som mer uppdaterad och läget för dem som insjuknar som mer hoppfullt. Till detta kommer ett nytt inslag av mediekritik som riktar sig mot nyhetsrapporteringen under pandemins första månader (Andén, 2020a; Andén, 2020b; Nordiska ministerrådet, 2020). Bland annat ställs frågan om varför inte journalistiken tog på sig ansvaret att ifrågasätta den svenska strategin när ingen annan gjorde det (Croneman, 2020; Teodorescu Måwe, 2020).

1.1.1 Allmänhetens viktigaste informationskälla

Inom kriskommunikationsforskningen är det väl känt att de traditionella nyhetsmedierna utgör allmänhetens viktigaste informationskälla i samband med kriser (Odén m.fl., 2016). Sociala medier har fått ökad betydelse, men när kriser inträffar är det till de traditionella medierna man vänder sig för att få snabb och tillförlitlig information. En förklaring är att allmänheten

har förtroende för medierna (Andersson, 2019), en annan att mediehusen successivt kompletterat sina traditionella publiceringsformer med webb-baserad direktrapportering av olika slag, som direktsända presskonferenser, nyhetschattar och liveuppdateringar.

I denna snabba och omfattande nyhetsrapportering ställs medierna på svåra prov när de under pågående kris ska fullgöra sina tre huvuduppgifter: att informera, att granska och att självständigt kommentera. Ju mer dramatiskt ett skeende är, desto svårare blir det att både vara snabb och att få alla detaljer rätt, särskilt som inte ens experterna alltid vet vad som gäller i de osäkerhetssituationer som kännetecknar en kris.

Andra svårigheter som medierna ställs inför är hur tjänstvilliga de ska vara i att tillmötesgå ansvariga myndigheters önskemål om informationsspridning, och om de redan i ett tidigt skede ska granska och kommentera myndigheternas uppgifter, exempelvis genom att söka information från andra, oberoende källor. De olika kraven som ställs på medierna gör att de både förväntas hjälpa till att förse allmänheten med information om hur den bäst ska skydda sig, och samtidigt ha distans till källorna för att möjliggöra en självständig granskning av politikernas och myndigheternas strategier och agerande. Att detta kan vara svårt att kombinera i en pandemibevakning har tidigare visats i en studie av medierapporteringen om den så kallade svininfluensan 2009 (Ghersetti & Odén, 2010). I en jämförande studie har också påvisats stora olikheter i mediernas agerande i olika länder (Cornia m.fl., 2016).

Eftersom nyhetsmedierna är allmänhetens främsta förmedlare av information, och god information i en kris, om saken ställs på sin spets, kan vara en fråga om liv eller död, är det angeläget att undersöka hur medierna sköter sin uppgift. Vilka frågor tar de upp, i detta fall om coronapandemin? Vilka får komma till tals? Vilket tonläge rapporterar de i, och vilka aspekter på pandemin betonas? Finns det fog för den kritik som i efterhand riktats mot mediernas brist på granskning under pandemins första månader i Sverige? Lika angeläget är det att ta reda på vad allmänheten tycker om rapporteringen. Tycker man att informationen varit relevant, och har man tilltro till det medierna förmedlar?

Detta är frågor som analyseras och diskuteras i denna rapport. Den baseras på två material, där det ena utgörs av det redaktionella innehållet i tre stora nyhetsmedier *under våren 2020*, det vill säga den period då coronaviruset först drabbade Sverige, och orsakade en första våg av sjukdom och dödsfall. Det andra underlaget utgörs av svaren från omfattande enkätundersökningar utförda vid två tillfällen under våren 2020, den första just då smittan började komma in i Sverige i större skala, bland annat med hemvändande skidturister, och det andra under första halvan av april då de svenska dödsfallen under den första coronavågen var som flest. Den bakgrundsstatistik som åberopas i rapporten avser årets första sex månader.

2. Coronasmittan våren 2020

Det nu aktuella coronaviruset upptäcktes i Kina i slutet av 2019, och sjukdomen den orsakar har fått benämningen covid-19. Smittans spridning, först i Kina och därefter över världen, kan följas i WHO:s regelbundna uppdateringar av smittspridningen.¹ Fram till den 1 juli 2020 hade WHO fått in rapporter från de nationella hälsomyndigheterna om totalt över 500 000 dödsfall (Tabell 1).

Tabell 1. Dödsfall i covid-19 fram till 1 juli 2020, ackumulerat antal

	<i>Ostasien och Oceanien</i>	<i>Södra Asien</i>	<i>Mellan- Östern</i>	<i>Övriga Afrika</i>	<i>Europa</i>	<i>Amerika</i>	<i>Totalt</i>
1 mars	2 903	0	43	0	31	0	2 977
1 april	3 701	195	3 115	91	30 089	3 400	40 598
1 maj	6 127	2 174	7 598	973	138 200	69 087	224 172
1 juni	7 037	7 743	12 627	2 638	180 594	160 514	371 166
1 juli	7 453	22 235	24 970	6 192	197 874	249 318	508 055

Källa: WHO:s Covid-19 Weekly Epidemiological Updates.

Kommentar: Den geografiska benämningen Western Pacific i WHO:s dokument har här översatts till Ostasien och Oceanien, och South East Asia till Södra Asien. I marssiffran för Ostasien och Oceanien ingår 6 dödsfall på kryssningsfartyget Diamond Princess.

Den svenska hanteringen av pandemin under denna period kan följas dels i regeringens beslut,² dels i Folkhälsomyndighetens veckorapporter³ och i myndighetens dokumentation av de dagliga pressträffarna, med start den 6 mars 2020.⁴ Nedanstående beskrivning av pandemin har gjorts utifrån dessa källor, kompletterade med inslag från den svenska nyhetsrapporteringen och mediedebatten om smittan och dess hantering.

Beskrivningen har delats in i fem tidsperioder, med smittans upptäckt den 31 december 2019 som startpunkt och 30 juni som slutpunkt, då smittspridningen gått in i en lugnare fas och sommarens semesterperiod hade inletts. Periodindelningen är gjord med utgångspunkt i tidpunkterna för projektets innehållsanalyser och enkäter till allmänheten, med den första insamlingsperioden 24 februari – 10 mars, och den andra 31 mars – 14 april 2020.

¹ <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/situation-reports>

² www.regeringen.se

³ www.folkhalsomyndigheten.se

⁴ Inspelningar av pressträffarna finns på:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PLLqBo3UjMccAyAkJ9uiJkQpPjDYUoWlHp>

2.1.1 31 december – 23 februari: Upptäckt i Kina, första fallet i Sverige

Den första informationen om en ny och allvarlig smitta nådde Världshälsoorganisationen WHO den 31 december 2019, då kinesiska myndigheter informerade om att man upptäckt en tidigare okänd form av lunginflammation. En vecka senare rapporterade de att det rörde sig om en ny form av coronavirus, och efter ytterligare några dagar, den 12 januari, redovisades virusets genuppsättning. Samtidigt meddelades att viruset troligen härstammade från en lokal djurmarknad i Wuhan.

I WHO:s första samlade rapport om smittan, publicerad den 21 januari, noterades totalt 282 konstaterade sjukdomsfall, inklusive sex dödsfall. Utbrottet var nästan helt koncentrerat till Hubeiprovinserna i Kina, och där huvudsakligen till mångmiljonstaden Wuhan. Ett fåtal fall hade upptäckts i andra delar av Kina, och dessutom två fall i Thailand, ett i Japan och ett i Sydkorea.

Den 23 januari rapporterade flera nyhetsmedier att kinesiska myndigheter helt spärrat av Wuhan. Samma dag noterade WHO det första covid-19-fallet i USA och efter ytterligare två dagar rapporterades de första fallen i Frankrike och Australien. Det första fallet i Mellanöstern rapporterades från Förenade Arabemiraten den 29 januari.

I månadsskiftet januari-februari spred sig smittan i Europa. Tyskland noterades för ett fall den 28 januari, Finland den 30:e och Italien den 31:a. Samma dag rapporterade den svenska Folkhälsomyndigheten om det första fallet av covid-19 i Sverige. Det handlade om en kvinna som besökt Wuhan, och som var symptomfri då hon landade i Sverige den 24 januari.

När Folkhälsomyndigheten rapporterade om fallet betonades samtidigt att risken för smittspridning bedömdes som mycket låg. Trots detta beslutade regeringen den 1 februari att smitta med covid-19 skulle klassas som samhällsfarlig.

Mot slutet av februari noterade WHO de första fallen i Algeriet och i Brasilien. Därmed fanns konstaterad smitta i alla världsdelar utom Antarktis.

Det första dödsfallet utanför Kina rapporterades från Filippinerna den 2 februari, och den 14 februari rapporterades ett andra, denna gång från Japan. Den 16 februari rapporterades det första dödsfallet i Europa, där den avlidna var en kinesisk turist i Frankrike.

Veckan därpå tillkom, från länder utanför Kina, fem fall vardera från Iran och Korea samt två fall från Italien. Dessutom hade två personer dött i sjukdomen på kryssningsfartyget Diamond Princess, som då låg utanför den japanska hamnstaden Yokohama (WHO, 23/2). De båda dödsfallen i Italien hade inträffat i Veneto och i Lombardiet i norra Italien, där över 150 personer rapporterades smittade sista veckan i februari. De lokala myndigheterna försökte minska smittspridningen genom att stänga skolor och barer och ställa in en del evenemang (SVT, 21/2, uppdaterat 24/2).

2.1.2 24 februari – 10 mars: Risken för smittspridning i Sverige bedöms som låg

Den sista veckan i februari inleddes sportlovet i en stor del av Sverige, däribland för skolorna i Stockholms stad och län, och många passade på att resa till Alperna för att åka skidor. I Sverige hade vid den tidpunkten inga sjukdomsfall upptäckts, förutom det enstaka fallet från slutet av januari. Den 24 februari konstaterade regeringen, i samband med att man avsatte 40 miljoner kronor till WHO:s krisfond, att Folkhälsomyndigheten bedömde risken för smittspridning i Sverige som mycket låg, och att hälsokontroller vid flygplatser för närvarande inte var nödvändiga.

Den följande veckan inrapporterades emellertid flera nya fall i Sverige. I WHO-rapporten den 29 februari noterades totalt 12 svenska fall, varav fem tillkommit det senaste dygnet. Värst drabbat i Europa var Italien med 888 fall, varav 21 hade avlidit. Utvecklingen där hade lett till isolering av flera samhällen, med förbud för in- och utresor.

I WHO:s globala bild av smittan var Kina fortfarande helt dominerande, med mer än 140 000 smittade. Andra länder med omfattande smitta var Korea (3 150 fall), Iran (388 fall) och Japan (230 fall). Dessutom fanns omfattande smitta ombord på kryssningsfartyget Diamond Princess, med 705 bekräftade fall, varav 6 avlidit. Det globala dödstalet var 86 personer, varav 19 hade avlidit det senaste dygnet.

Den 4 mars presenterade det svenska finansdepartementet en prognos för coronavirusets effekter på den svenska ekonomin, som bedömdes bli 0,3 procentenheter svagare än den annars skulle ha blivit. Den globala BNP-tillväxten bedömdes bli 0,5 procentenheter lägre. Man betonade att prognosen var osäker, men också att Sverige har starka statsfinanser och goda möjligheter att vidta nödvändiga åtgärder.

Mot slutet av samma vecka rapporterade medierna att den italienska regeringen beslutat isolera hela Lombardiet, inklusive storstaden Milano, och mindre områden i fyra andra regioner. Totalt påverkades omkring 16 miljoner människor (SVT, 8/3).

Den 4 mars höll Folkhälsomyndigheten den första i en lång rad dagliga presskonferenser om pandemin.⁵ Presskonferenserna direktsändes av flera svenska nyhetsmedier. Vid pressträffen 6 mars, som i likhet med många följande hölls tillsammans med Socialstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, konstaterade statsepidemiolog Anders Tegnell att smittan fått fäste i Europa, med åtskilliga fall bland annat i Italien. Det svenska arbetet gick i första hand ut på att hindra spridning via hemkommande turister som uppmanades att stanna hemma från jobbet om de hade symptom på smitta.

Den 8 mars publicerade Dagens Nyheter en uppmärksamrad ledare av chefredaktören Peter Wolodarski, med rubriken ”*Ursäkta, måste vi vara så plågsamt långsamma?*”. Med exempel från Israel, som dagen innan fattat beslut om två veckors karantän i hemmet för resenärer från en rad länder,

⁵ Presskonferenserna finns dokumenterade på myndighetens hemsida från den 6 mars och framåt

kritiserade han bristen på mer långtgående svenska åtgärder för att hindra smittspridning från hemvändande Italienresenärer. Han kritiserade också att Melodifestivalfinalen kunnat hållas *”med 35 000 åskådare samtidigt som antalet smittade snabbt ökar”* (DN, 8/3). Dagen därpå publicerade Läkartidningen en debattartikel, skriven av sex medicinska experter, som krävde en annan svensk coronastrategi, inklusive förhindrande av stora folksamlingar, uppmaning till minskat resande samt stängning av skolor. Bland undertecknarna fanns professor Björn Olsen som senare återkom flera gånger med krav på skarpare åtgärder.

2.1.3 11 mars – 30 mars: Svenska dödsfall och tal till nationen.

Den 11 mars förklarade WHO att smittan nått en sådan omfattning och spridning att den uppfyllde kriterierna för en pandemi. Samma dag rapporterades också det första svenska dödsfallet i covid-19 (Aftonbladet, 11/3).

Samtidigt presenterade regeringen ett förslag till ändringsbudget med extrapengar till kommuner, regioner och vissa myndigheter, samt slopad karensdag och statliga bidrag för att möjliggöra korttidsarbete. Ett förbud infördes också mot sammankomster med mer än 500 personer.

Vid Folkhälsomyndighetens presskonferens dagen därpå framhöll Anders Tegnell att smittbekämpningen i Sverige kommit in i ett nytt läge, där det handlade om att hindra takten i smittspridningen inom landet och att skydda sårbara grupper. Som viktiga åtgärder framhölls upprätthållandet av god handhygien samt att sjuka personer – särskilt i äldreboenden – skulle hålla sig hemma. Man avrådde också från onödiga besök på äldreboenden.

Den 12 mars införde USA restriktioner för inresor från Europa, vilket tillsammans med andra negativa pandeminyheter fick Stockholmsbörsen att rasa med 11,1 procent. Även andra Europabörser föll kraftigt. Dagen därpå förklarade WHO att smittans epicentrum förskjutits från Asien till Europa.

I Sverige slopades kravet på läkarintyg vid långvarig sjukdom den 13 mars, och utrikesdepartementet rådde svenskar till försiktighet med utlandsresor. Samma dag fattade regeringen beslut om regler som kunde göra det möjligt att vid behov stänga skolor, men betonade samtidigt att Folkhälsomyndigheten för tillfället inte rekommenderade stängning.

I mitten av månaden uppstod en diskussion om den svenska strategin, då förra statsepidemiologen Annika Linde skrivit i ett Facebookinlägg att det inte varit så dumt med en *”lite långsam spridning bland skolbarn och deras föräldrar för att successivt bygga upp en flockimmunitet”*. I en TT-intervju framhöll Linde att hon uppfattade att detta var Folkhälsomyndighetens strategi. Anders Tegnell dementerade att strategin gick ut på att en stor del av befolkningen skulle smittas, men sa samtidigt att man började *”nå en förståelse för att viruset inte kommer att sluta spridas förrän vi når en flockimmunitet. Men det måste ske lugnt, sakta och kontrollerat så att sjukvården hinner med att hantera det”* (DN, 14/3, SvD 15/3). I medierna gjordes jämförelser mellan den svenska och brittiska strategin med öppna skolor, och den hårdare nedstängningen i Danmark

och Norge (SVT, 15/3). Samtidigt införde Norge gränskontroller och karantänsbestämmelser för inresande och Danmark införde stränga inreseregler.

Den 17 mars rekommenderade Folkhälsomyndigheten att gymnasier och högskolor skulle övergå till distansundervisning. Däremot förordade man fortsatt öppna förskolor och grundskolor, med argumentet att vårdavdelningar riskerade personalbrist på grund av att anställda tvingats stanna hemma med sina barn när förskolorna inte hållit öppet.

I Folkhälsomyndighetens första samlade veckorapport om smittan, publicerad den 20 mars, noterades över 1 000 anmälda fall av covid-19 i Sverige, varav merparten antogs ha smittats utomlands. De flesta fallen noterades i region Stockholm. Man rapporterade också om tre svenska dödsfall.

Strategin att hålla det svenska samhället relativt öppet ledde till att medier fortsatte att göra jämförelser mellan Sverige och andra länder som infört mer omfattande restriktioner för folksamlingar, resande och skolor. I en DN-artikel den 19/3 med rubriken *”Så ser grannländerna på Sveriges hantering av coronaviruset”*, kommenterades den svenska strategin av grannländernas smittskyddsexperter, som framför allt förvånades över att de svenska grundskolorna fortsatte att vara öppna.

Samtidigt framfördes krav på mindre restriktioner, bland andra av Kerstin Hessius, chef för Tredje AP-fonden, som i en debattartikel krävde en tidpunkt för när samhället skulle återgå till det normala. Hon menade att den ekonomiska katastrof som var på väg att byggas upp var värre än den man försökte undvika (SvD, 19/3). Dagen därpå meddelade två av Sveriges största industriföretag, AB Volvo och Volvo Cars att de skulle stänga ner produktionen i sina svenska fabriker (SVT, 20/3).

Från vårdsektorn kom signaler om en allt mer pressad situation, inklusive brist på skyddsutrustning, vilket uppmärksammades i flera medier (DN, 16/3; SVT, 24/3; Aftonbladet, 25/3). Det började också bli ont om vårdplatser, vilket ledde till uppförandet av ett mottagningstält utanför Nya Karolinska sjukhuset, och ett fältsjukhus utanför Uppsala.

I den atmosfären framträdde först kung Carl Gustaf med ett anförande vid en extra konselj på Stockholms slott den 18 mars, och därefter statsminister Stefan Löfven med ett TV-sänt tal till nationen den 22 mars. Kungen betonade behovet av hänsyn och empati och ansvaret att skydda riskgrupper. Statsministern konstaterade att det förekom en allmän smittspridning i Sverige: *”Liv, hälsa och jobb är hotade. Fler kommer att bli sjuka, fler kommer att tvingas säga ett sista farväl till en älskad.”* Han betonade att målet med regeringens arbete var att begränsa smittspridningen så att inte väldigt många skulle bli svårt sjuka samtidigt. Kung Carl Gustaf återkom en vecka senare med ett tal till nationen.

Taket på 500 personer vid allmänna sammankomster ledde till en rad inställda evenemang, och den 19 mars rapporterade flera medier om att Svenska Fotbollförbundet beslutat senarelägga seriestarterna för den svenska elitfotbollen. Dagen därpå meddelade regeringen att den anslagit en halv miljard kronor till stöd för idrottsrörelsen och lika mycket till

kultursektorn. Den 27 mars skärpte regeringen reglerna för maximala antalet personer på allmänna sammankomster till högst 50 personer.

De kommande veckorna rapporterades kraftigt stigande siffror både för antalet nya smittade och för antalet döda i Sverige. Antalet nya intensivvårdspatienter började stiga brant från något tiotal fall de första veckorna i mars till över 200 nyinlagda per vecka i slutet av månaden. Globalt närmade sig antalet smittade personer siffran 200 000.

2.1.4 31 mars – 14 april: Besöksförbud och brist på utrustning.

På den svenska Folkhälsomyndighetens presskonferens den 31 mars redovisades en brant stigande kurva för antalet svenska fall av covid-19. Totalt hade 4 435 fall registrerats, varav 407 det senaste dygnet. Det totala antalet döda angavs till 180, och antalet inlagda på intensivvård till 358 personer. En mycket stor del av de drabbade var äldre. I ett försök att få bukt med detta hade regeringen dagen innan fattat beslut om besöksförbud på äldreboenden, vilket började gälla den 1 april.

Vid pressträffen tog socialstyrelsens krisberedskapschef Johanna Sandwall upp bristen på skyddsutrustning till vården. Hon meddelade att Socialstyrelsen hade säkrat en del leveranser, men framhöll att man på nationell nivå inte hade något i lager, och att det som kom in också direkt gick ut till vårdgivarna.

Den första veckan i april rapporterade också flera medier om bristen på skyddsutrustning i vård och omsorg, och om hur man på olika sätt försökte kompensera med hemmagjorda skydd. Den 7 april rapporterade Dagens Nyheter om att det fanns coronasmittade på hälften av Stockholms äldreboenden, och samma dag hotade fackförbundet Kommunal att stoppa arbete på grund av bristen på skyddsmateriel i hemtjänsten (Aftonbladet, 7/4).

Den 10 april publicerades en artikel om att covid-smittade äldre, på grund av platsbrist och dålig prognos, inte alltid fick intensivvård.

Kristdemokraternas partiledare Ebba Busch kommenterade att socialdemokraterna svikit de äldre (DN, 10/4). Veckan innan hade en debatt om regeringens maktbefogenheter blossat upp, sedan regeringen föreslagit att den skulle få utökad rätt att fatta snabba beslut i frågor om smittspridningen. Efter kritik från borgerligt håll accepterades förslaget sedan riksdagen givits rätt att upphäva besluten i efterhand om den så ville (SVT. 7/4).

Den 7 april kom medieuppgifter om att invånarna i Wuhan, där smittan först upptäcktes, fått tillåtelse att lämna staden (DN, 7/4). Tre dagar senare framhöll president Donald Trump att de amerikanska dödstaten, närmare 200 000, hade varit mycket högre om landet valt den svenska modellen (Aftonbladet, 10/4).

Folkhälsomyndigheten redovisade den 13 april totalt 919 dödsfall, varav 13 det senaste dygnet. Det totala antalet inlagda på intensivvården uppgavs till 859 personer. Biträdande statsepidemiolog Anders Wallensten betonade att det på grund av påskhelgen troligen fanns en eftersläpning i statistiken.

Dagen därpå, den 14 april krävde 22 forskare i en artikel på DN Debatt att politikerna måste gripa in i pandemibekämpningen, eftersom Folkhälsomyndigheten enligt deras mening hade misslyckats (DN, 14/4). Deras utgångspunkt var att dödstalet i influensan var tio gånger så högt i Sverige som i Finland, som hade betydligt hårdare restriktioner. De föreslog bland annat stängning av skolor och caféer, masstestning av all vårdpersonal och strängare karantänsregler. Bland undertecknarna fanns bland andra professorerna Björn Olsen och Joacim Rocklöv samt läkaren och författaren Lena Einhorn.

I mitten av april kulminerade de dagliga dödstalen i Sverige, liksom siffrorna för nyinskrivna på sjukhusens intensivvårdsavdelningar. I Folkhälsomyndighetens rapport för vecka 15, som omfattar perioden 6-12 april, rapporterades totalt 1 098 döda, vilket innebar nästan en fördubbling på bara en vecka. Samtidigt rapporterades om 272 nyinlagda på IVA, vilket var den högsta siffran under hela våren. De följande dagarna i mitten av april skulle bli de värsta under våren med 744 nya dödsfall under en och samma vecka.

2.1.5 15 april – 30 juni: Smittans epicentrum rör sig västerut.

Under andra halvan av april började dödstalen och siffrorna över antalet nyintagna på sjukhusen intensivvårdsavdelningar sakta att sjunka (Tabell 2). De låg emellertid fortfarande på en hög nivå, vilket motiverade Folkhälsomyndigheten att avråda från folksamlingar på Valborg och 1 maj (Folkhälsomyndigheten, 22/4). Senare under våren stoppades studentfirande på lastbilsflak och liknande (Transportstyrelsen, 14/5).

I mitten av april började medierna beskriva USA som ”världens problembarn” (DN, 17/4). Dödstalet i USA närmade sig då hastigt 30 000, medan motsvarande tal för Spanien var 19 000 och för Italien 22 000 (WHO, 17/4). Senare under våren tilltog smittan i Latinamerika, som i slutet av maj började benämnas som pandemins nya epicentrum (Expressen, 22/5). Flest dödsfall rapporterades från Brasilien och Mexiko, där antalet avlidna i covid-19 vid månadsskiftet låg nära 29 000 respektive 10 000 (WHO, 31/5).

I Sverige kom regeringen under våren med flera nya ekonomiska stödpaket. Den 30 april presenterades ett omfattande företagsstöd baserat på inkomstbortfall, den 8 maj ett stöd till statliga museer och ett stöd till nyhetsmedier, den 11 maj ett stöd till kollektivtrafiken och i mitten av juni presenterades stöd till Luftfartsverket, Swedavia och till rekapitalisering av SAS. De ekonomiska prognoserna skrevs ner vid flera tillfällen. Den 18 juni reviderade finansdepartementet prognosen för BNP till minus sex procent på årsbasis.

Den 7 juni anordnade SVT en partiledardebatt i TV-programmet Agenda, där oppositionen, som dittills avstått från att ifrågasätta regeringens hantering av pandemin, nu riktade kritik mot densamma. Ulf Kristersson (M) kritiserade att testningen kommit igång sent, Jimmy Åkesson (SD) menade att *”tusentals äldre dött i förtid på grund av missbedömningar och svagt politiskt ledarskap”* och Ebba Busch (KD) menade att *”det stora antalet människor som sörjer att de mist någon under den här våren är*

ett resultat av att Sveriges regering med berått mod tillåtit en smittspridning i Sverige”. Statsminister Stefan Löfven svarade ”att Hälso- och sjukvårdslagen lägger ett ansvar på regioner och kommuner” och påpekade att regeringen skjutit till rejält med resurser till detta.

Tabell 2. Smittade, intensivvårdade samt dödsfall i covid-19 i Sverige enligt Folkhälsomyndigheten, antal

Rapport-vecka	Publiceringsdatum	Nya smittade	Nya intensivvårdade	Döda sedan föreg. vecka	Döda, ackumulerat
11	20/3	836	19	3	3
12	27/3	912	82	56	59
13	3/4	1 943	236	131	190
14	10/4	3 211	260	372	562
15	17/4	3 711	272	536	1 098
16	24/4	3 739	243	744	1 842
17	30/4	4 181	226	544	2 386
18	8/5	3 906	177	495	2 881
19	15/5	4 217	155	525	3 406
20	25/5	4 004	119	370	3 776
21	29/5	3 713	102	391	4 167
22	5/6	4 300	116	332	4 499
23	12/6	6 062	106	258	4 757
24	18/6	7 228	88	259	5 016
25	26/6	7 462	58	173	5 189
26	3/7	7 645	45	167	5 346

Kommentar: Uppgifterna om antalet smittade anger antalet nyupptäckta fall vecka för vecka, och är hämtade från en samlad tabell i Folkhälsomyndighetens rapport för vecka 25. Uppgifterna om antalet nya intensivvårdade fall och de ackumulerade dödstalen är hämtade från respektive veckorapporter, och siffrorna för antalet döda senaste veckan är beräknade utifrån de ackumulerade dödstalen. I några fall har myndigheten räknat upp siffrorna något i efterhand.

I Folkhälsomyndighetens veckorapport för sista veckan i juni redovisades sjunkande tal för antalet döda och antalet nyintagna på intensivvården. Det totala antalet avlidna uppgavs vara 5 346, vilket var 167 fler än veckan innan. Antalet nyintagna på intensivvårdsavdelning angavs till 45, en minskning från 58 veckan innan.

3. Krisjournalistik

När samhällskriser inträffar uppstår ett omedelbart behov av information och kommunikation. Allmänheten vill veta vad som hänt och vilka som är berörda, samt hur de ska sätta sig i säkerhet om det skulle behövas. Samtidigt behöver ansvariga myndigheter nå ut med information för att minimera humanitära och materiella förluster.

I dessa situationer vänder sig människor i första hand till nyhetsmedierna (Ghersetti, 2018; Odén m.fl., 2016). De digitala medierna uppdaterar kontinuerligt hur en samhällsfarlig kris utvecklas, och så kallade live-flöden upprättas för interaktion med nyhetspubliken. Under riktigt akuta risker och kriser kan nyhetsredaktioner idag därför närmast fungera som en sorts larmcentraler som inte bara förmedlar senaste nytt utan också kommunicerar med och besvarar specifika frågor från publiken (Odén m.fl., 2016; Olsson Magnholt & Stockwall Carlsson, 2021).

I själva verket fungerar medierna inte bara som en huvudsaklig informationskälla under pågående kriser; för de allra flesta är de också den arena där krisen utspelar sig (Jackson, Nielsen & Hsu, 2011). Vanligen har endast en mindre del av allmänheten egna och direkta upplevelser av samhällseliga kriser. Mycket talar för att coronakrisen 2020 kan bli ett undantag från den regeln.

3.1 Nyhetsmediernas centrala uppgifter

Nyhetsmedier har framför allt tre centrala uppgifter i det demokratiska samhället: att informera om viktiga och relevanta händelser, att låta olika röster komma till tals samt att granska olika maktcentra (Asp, 1992, 2006; SOU, 1995:37; Kulturdepartementet, 2019). Tillfrågade om vad som de anser vara viktigast i yrkesrollen svarar flertalet journalister också just dessa uppgifter, med tillägget att förklara komplicerade omständigheter och skeenden (Wiik, 2009). Av de olika yrkesidealen är granskningsfunktionen den som stärkts mest över tid och får störst stöd i den svenska journalistkåren (Wiik, 2012). Granskande journalistik brukar i allmänhet jämföras med det som också kallas för grävande eller undersökande journalistik vilket syftar till att journalister under en längre tid ägnar sig åt att gå till botten med ett problem. Det handlar ofta om att avslöja missförhållanden eller orättvisor. I själva verket kommer mediernas granskningsfunktion också till uttryck på andra sätt (Ekström, Johansson & Larsson, 2006), till exempel genom att låta kritiska och avvikande röster framträda i nyheterna samt genom ett kritiskt ställningstagande i ledare och krönikor.

Samtliga dessa funktioner aktualiseras i samband med kriser som drabbar hela eller delar av samhället. De utrymmen för information och kommunikation, så kallade kommunikativa rum, som uppstår mellan allmänhet, medier och myndigheter i samband med en pågående kris kan studeras utifrån olika aspekter eller perspektiv. Merparten av

teoribildningen på området utgår från organisationers kommunikativa behov och agerande före, under och efter en kris (Benoit, 1997; Coombs, 2007; Frandsen & Johansen, 2005, Sellnow & Seeger, 2013). En annan ansats är att istället utgå från allmänhetens behov och agerande och analysera kriskommunikationen ur ett medborgarperspektiv (Odén m.fl., 2016). Det innebär, för det första, att allmänhetens kommunikationsbehov och -intressen sätts i centrum, för det andra att kriskommunikationen studeras ur demokrati- och maktperspektiv, i synnerhet vad gäller förtroende, granskning och ansvarsutkrävande, och för det tredje att kommunikationens betydelse för samhällets långsiktiga motståndskraft betonas (ibid:27). Denna rapport utgår från medborgarperspektivet i analysen av mediernas rapportering om coronapandemin samt allmänhetens informationssökning och bedömning av rapporteringen under våren 2020.

3.2 Allmänhetens informationsbehov i krisernas olika faser

En grundläggande aspekt på detta medborgarperspektiv är att allmänhetens kommunikationsbehov förändras i takt med att krisen utvecklas. Kriser är allvarliga avbrott från vardagslivet som kan vara kortvariga och snabbt övergående, eller pågå länge, och ha olika allvarliga konsekvenser för både individer och samhället. Ibland inträffar kriser mycket plötsligt, som exempelvis en terrorattack eller en jordbävning, andra gånger manifesteras och intensifieras de successivt, som fallet varit med coronakrisen i Sverige (jfr Gherseti & Odén, 2010).

När en kris väl bryter ut, eller blir påtaglig, väcks ofta känslor av osäkerhet och oro bland allmänheten, och ett omedelbart behov av information och vägledning uppstår (Boin et al., 2005). Under den första akuta krisfasen vill människor veta vad som hänt, vilka som berörs och vad de ska göra för att skydda sig. Allt eftersom situationen klarnar och krisen kommer under kontroll ställs frågor om vem eller vad som orsakat den, och om de myndigheter som ansvarar för att hantera krisen agerat rätt. Informationsbehovet och kommunikationen kretsar kring förtydliganden och ansvarsutkrävande. Slutligen och i takt med att krisen klingar av behöver allmänheten få bekräftat att samhället övervunnit svårigheterna och vardagslivet återgått till det normala.

Man kan därför säga att allmänhetens kommunikationsbehov under en kris genomgår minst tre, ibland fyra, olika faser: I en *inledande fas*, då en kris först uppdragas, utvecklas och efterhand manifesterar sig i tid och rum, behöver allmänheten uppmärksammas och varnas om att något riskfyllt håller på att hända. Eventuellt behöver också råd om förebyggande åtgärder förmedlas. I en *intensiv fas*, som antingen kan följa på den inledande fasen eller inträffa oväntat, och då krisen upplevs som akut och gradvis fördjupas, efterfrågar allmänheten snabb och uppdaterad information samt konkret vägledning. När krisen går in i en *stabiliseringsfas*, dvs då den är överblickbar och allt mer kommer under kontroll, uppstår frågor om ansvarsutkrävande och behov av fördjupad kunskap om dess orsaker och om konsekvenser av krishanteringen. Till sist, i en *återgångsfas*, när krisen

är på tillbakagång och så småningom har övervunnits, behöver allmänheten veta att hotet är borta, att samhället återigen fungerar som vanligt och vardagen återgått till det normala. Krisens olika faser följer på ett övergripande plan en kronologisk tidslinje men cykliska inslag kan förekomma. Det vill säga att en stabiliseringsfas kan följas av en ny intensivfas innan krisen slutligen går in i en återgångsfas. Det kan också uttryckas som att krisen går i olika intensiva vågor innan den till slut klingar av.

3.3 Krisjournalistikens faser

På likande sätt kan också den journalistiska nyhetsproduktionen under pågående kriser, delas in i olika faser. Risker och kriser som sakta smyger sig på och uppdagas efter hand fångar i allmänhet mediernas intresse när de tar sig ovanliga eller dramatiska uttryck. Till exempel fick klimatkrisen ny och förstärkt aktualitet då Greta Thunberg inledde sin skolstrejk framför riksdagshuset i Stockholm 2018. Aktionen stack ut och föll väl in i mediernas kriterier för händelser med nyhetsvärde (Galtung & Ruge, 1968; Gans, 1979; Harcup & O'Neill, 2009) i vad man kan kalla för journalistikens *upptäcksfas*. Att ungdomar över hela världen anslöt sig till Greta Thunbergs aktion förstärkte och förlängde dess nyhetsvärde och lyfte klimatfrågan på den internationella agendan.

Krisjournalistikens följande faser kan något förenklat beskrivas som en överblicksfas, en kunskapsuppbyggnadsfas och en granskningsfas (jfr Modh, 2003). *Överblicksfasen* sammanfaller med en kris intensiva fas. Journalisternas första prioritet är att skaffa sig en bild av vad som hänt, var det hänt och vilka som berörs. Kriser och katastrofer har högt nyhetsvärde och den inledande delen av krisrapporteringen kännetecknas i allmänhet av stor tidspress. Det handlar om att snabbt identifiera och få kontakt med relevanta källor, och om möjligt ta sig till den plats eller de människor som först drabbats av krisen. Detta sker medan bilden av vad som faktiskt hänt oftast fortfarande är oklar (Englund, 2002). Tillgången till information är begränsad liksom möjligheterna att kontrollera de uppgifter som lämnas av räddningsarbetare, drabbade och andra, inklusive personer som kan befinna sig i chocktillstånd. Svåra etiska överväganden ska göras under ibland kaotiska förhållanden. I praktiken hämtar reportern på plats vanligtvis in så mycket information som möjligt och överlämnar publiceringsbesluten åt redaktörerna och nyhetscheferna på hemmaredaktionen.

Under *kunskapsuppbyggnadsfasen* ger journalistiken en fördjupad bild av vad som hänt. Nyheterna bygger på fler röster och perspektiv, illustrativ grafik tas fram, statistiska uppgifter sammanställs och experter intervjuas. Krishändelserna sätts så långt möjligt in i ett sammanhang och jämförelser görs med tidigare kriser eller liknande förhållanden på andra orter och i andra länder.

I *granskningsfasen* ställs frågor om varför och hur krisen kunde inträffa, hur krishantering har skötts och om rätt prioriteringar gjorts samt vilka konsekvenser krisen haft för enskilda personer och samhället i stort. Här ligger fokus på ansvarsutkrävande och krishanterande politiker och

myndigheter ställs till svars. Inte sällan inträffar denna fas ungefär samtidigt i flera olika nyhetsmedier.

Ett belysande exempel på krisjournalistikens olika faser är tsunamikatastrofen som inträffade på annandagen 2004, då hundratusentals människor dog, däribland 543 svenskar. Händelsen fick omedelbar och mycket stor uppmärksamhet i svenska nyhetsmedier (Andersson Odén m.fl., 2005). Rapporteringen under de första 14 dagarna hade ett tydligt informativt anslag och fokus låg på dödstal och förödelse, ögonvittnesskildringar, räddningsarbetet och på svenska myndigheters agerande. Efter några dagar framfördes kritik i medierna mot regeringens och utrikesförvaltningens brist på åtgärder från anhöriga och vänner hemma i Sverige. Efterhand anslöt sig också överlevande på plats i Thailand, och rapporteringen byggdes ut med fördjupande beskrivningar av katastrofens omfattning och hur den hanterades på plats, här hemma och i andra länder. Men den politiska oppositionen förblev tyst fram till mitten av januari liksom den granskande journalistiken. Det var först efter att kung Carl Gustav i ett tal den 10 januari antydde att regering och myndigheter hade reagerat alltför sent på katastrofen som politiker och tjänstemän från regeringskansliet och Utrikesdepartementet ställdes till svars, både av den politiska oppositionen och av medierna själva. Rapporteringen följde tydligt de ovan skissade faserna.

Viktigt att påpeka är att krisjournalistikens tre-fyra faser inte nödvändigtvis uppträder i strikt kronologisk ordning. Med undantag av krisens absoluta början så löper faserna snarare parallellt eller växlar under händelsernas gång. Frågor om hur och varför kommer snabbt, samtidigt som krisförloppet fortsätter att utvecklas, ibland på oväntade sätt. Hur och när de olika faserna inträffar beror också på krisens faktiska längd. Vid kriser med kort förlopp, som exempelvis terrorattacken i Stockholm 2017, då skadornas omfattning stod klart efter några timmar och gärningsmannen greps samma kväll, kom fördjupningen och granskningen i journalistiken först efter att själva krisen var över. I samband med kriser och katastrofer som är mer utsträckta i tid, som exempelvis pandemier vars intensitet och spridning kan gå i vågor, överlappar däremot krisjournalistikens olika faser varandra. Det samma gäller för exempelvis långvariga väpnade konflikter och ekonomiska kriser.

3.4 Krisjournalistikens berättelser och gestaltning

Liksom all nyhetsjournalistik följer också rapporteringen om samhällskriser etablerade rutiner för vad som väljs ut och narrativa mallar för hur det gestaltas. Nyheter likställs inte sällan med berättelser, och nyhetsjournalistik med berättande, eller vad som med en anglicism kallas för storytelling (Koerber, 2020). Sellnow och Seeger (2013) väljer att se krishändelser som pågående berättelser. De menar att kriser skapar efterfrågan på meningsskapande och därigenom kommunikativa rum som fylls med många och kompletterande, ibland även motsägelsefulla, berättelser (Seeger & Sellnow, 2016). I berättelserna inordnas händelser i

ett sekventiellt mönster av orsak och verkan som skapar mening. Alltså får en kris genom berättelser om hur den utvecklas och hur människor agerar en logisk gestaltning som förklarar vad som hänt och varför, vem eller vilka som fått det att hända och hur man bör förhålla sig till det som händer (Heath, 2004). Många av dessa berättelser väljs ut, gestaltas och förmedlas i nyhetsmedierna.

Teorier om journalistiska gestaltningar utgår från att nyhetsproduktion inkluderar en rad medvetna och omedvetna val som gör att nyheter förmedlar bilder av verkligheten utifrån givna vinklar, perspektiv och problemformuleringar (Entman, 1993; Gitlin, 1980; Reese m fl. 2001; Tuchman, 1978). En och samma händelse eller företeelse kan presenteras – eller gestaltas – på olika sätt, journalisterna väjer vad som ska inkluderas i nyhetsberättelsen och vad som ska utelämnas, liksom vad som ska framhävas eller tonas ner. Till exempel kan överdödligheten på svenska äldreboenden under coronakrisen beskrivas med fokus på personalens otillräckliga skyddsutrustning och övermäktiga arbetsbörda, eller med fokus på de äldres lidande och brist på läkarvård.

I forskningslitteraturen kategoriseras gestaltningar på olika sätt. de Vreese (2005) gör indelningen i sakspecifika och generiska gestaltningar. Generiska gestaltningar är återkommande i journalistiken oberoende av sakinnehåll. Några exempel är ”konflikt”, ”allmänmänskligt intresse”, ”ekonomiska konsekvenser”, ”moralitet” och ”ansvarsutkrävande” (Semetko & Valkenburg, 2000). Dessa kan appliceras på snart sagt alla händelser som inträffar. Ett politiskt beslut om skattehöjningar kan således beskrivas som en konfliktfråga mellan olika ideologiska block, som ytterligare en onödig börda för fattigpensionärer eller som en förstärkning av statskassan. På samma sätt kan ökade flyktingkvoter beskrivas som en politisk konfliktfråga, som en humanitär skyldighet eller som en belastning för det svenska samhället.

De sakspecifika gestaltningarna tillämpas däremot på enskilda händelser. Journalistik om smittsamma sjukdomar kan till exempel vara alarmistisk eller lugnande, det vill säga den kan betona risken för att smittas och bli sjuk eller välja att framhäva sjukvårdens beredskap och kompetens. Gestaltning kan också skifta under krisens gång; i allmänhet är journalistiken mer alarmistisk när krisen är avlägsen, och mer lugnande när den närmar sig mediets egna publik (Andersson Odén m fl., 2008; Ihekweazu, 2017). Gestaltningen kan även vara nationellt och kulturellt betingad (Cornia m.fl., 2015). I en jämförande studie av hur svininfluensan rapporterats i tre olika länder konstateras att brittiska nyhetsmedier varit starkt ifrågasättande och granskande, italienska publicerat en politiskt färgad och konfliktfylld rapportering och svenska medier gestaltat smittan ur en administrativ/byråkratisk vinkel.

I de kommande kapitlen analyseras några svenska mediers gestaltning av coronapandemin, samt allmänhetens informationsinhämtning och synpunkter på journalistiken om pandemins initiala och första intensivfas våren 2020.

4. Undersökningens syfte och frågeställningar, material och metod

Syftet med denna studie är dels att analysera några viktiga svenska nyhetsmediers rapportering om coronapandemin, dels att analysera allmänhetens informationssökning och uppfattningar om mediernas coronarapportering under våren 2020. Där det är möjligt är avsikten också att göra jämförelser med tidigare studier av medierapporteringen om smittsamma sjukdomar.

Centrala frågeställningar i innehållsanalysen är:

- Hur mycket uppmärksamhet fick coronapandemin i några centrala svenska nyhetsmedier?
- Vad kännetecknar deras bild av coronapandemin under våren 2020?
 - Vilken bild gavs av regeringens och myndigheternas hantering av pandemin?
 - Vilken bild gavs av smittspridningen och dess konsekvenser för det svenska samhället?
 - I vilken mån var rapporteringen alarmistisk eller lugnande?
- Vilka skillnader finns i rapporteringen om pandemins inledande fas och om den något senare, intensiva fasen våren 2020?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan medierapporteringen av coronapandemin och rapporteringen vid tidigare utbrott av smittsamma sjukdomar?

Centrala frågeställningar i analysen av opinionen är:

- Hur använde och bedömde allmänheten nyhetsmedierna under coronapandemin våren 2020?
 - Var sökte allmänheten information om coronapandemin?
 - Hur värderade allmänheten den information som nyhetsmedierna gav?

4.1 Undersökningsmaterial och metod

Rapporten bygger på tre materialmängder, där två utgörs av artiklar och inslag om coronapandemin i centrala svenska nyhetsmedier, och en av webbenkäter till över 13 000 personer bosatta i Sverige.

I de svenska nyhetsmedierna har coronapandemin fått exceptionellt stor uppmärksamhet, vilket innebär att det av resursskäl inte har varit möjligt att analysera mer än en liten del av allt som rapporterats. Den första mängden artiklar och inslag består av träffar i mediearkivet Retriver på

sökordet corona* i Aftonbladets, Dagens Nyheters, Expressens och Svenska Dagbladets pappersupplagor under perioden 1 januari till 30 juni 2020.

Urvalet i den andra mängden artiklar och inslag har gjorts i flera steg, där det första innebär att valet av nyhetsmedier begränsats till den största morgontidningen, Dagens Nyheter (DN), den största kvällstidningen, Aftonbladet (AB) och den största nyhetssändningen i public service, Rapport 19:30. För dagstidningarnas del har analysen gjorts på pappersupplagorna, då de viktigaste nyheterna från webbeditionerna också publiceras där. I nästa steg valdes två tidsperioder, den första i pandemins *inledande fas* 24 februari – 10 mars, vilket var en period då Sverige fick sina första smittade fall samtidigt som flera andra länder upplevde en omfattande smittspridning och införde hårda restriktioner. Den andra perioden inföll 31 mars – 14 april 2020, det vill säga under pandemins *intensiva fas*, då smittspridningen i Sverige ökade mycket snabbt, sjukvården hade svårt att klara belastningen på intensivvårdsplatser och dödstalen steg till synes okontrollerat för att vara som högst den 15 april. Slutligen valdes att endast analysera medieinnehållet varannan dag under de två perioderna, vilket innebär kodning av medieinnehållet åtta dagar under vardera perioden. Sammanlagt har 977 artiklar och inslag kodats och analyserats i denna del av undersökningen.

Den sista materialmängden bygger på enkätundersökningar som har genomförts i samarbete med SOM-Institutets opinionslaboratorium, LORE, vid Göteborgs universitet. Webbenkäter har gått ut till ett urval om 13 718 personer i Medborgarpanelen, som är en databas bestående av ca 75 000 självrekryterade respondenter.⁶ Till dessa har frågor om pandemin skickats vid två tillfällen under våren 2020. Att enkäterna båda gångerna gått till samma personer gör det möjligt att analysera förändringar i opinionen över tid på individnivå. Då enkätdata basen är självrekryterande finns en viss övervikt av män, äldre och högutbildade personer i urvalet vilket gör att delresultat baserade på låga n-värden måste tolkas med viss försiktighet.

Enkätstillfällena sammanfaller med de två undersökningsperioderna i innehållsanalysen av Aftonbladet, Dagens Nyheter och Rapport 19:30, vilket betyder att den första genomfördes i pandemins *inledande fas* mellan 24 februari och 10 mars, och den andra i pandemins *intensivfas* mellan 31 mars och 14 april. I den första omgången besvarades enkäten av 12 881 personer (svarsfrekvens 94%), i den andra omgången av 11 406 personer (svarsfrekvens 83 %).

Att undersökningstillfällena för enkäterna och innehållsanalyserna sammanfaller ger vissa möjligheter att tolka resultaten i enkäterna mot bakgrund av de olika periodernas medierapportering.

⁶ www.gu.se/som-institutet/medborgarpanelen

5. En händelse med exceptionellt nyhetsvärde

Som tidigare nämnts började coronapandemin uppmärksammas i internationella nyhetsmedier kort efter årsskiftet 2020. Den 11 januari rapporterade kinesiska medier att en 61-årig man dött av viruset. Och redan nästa dag spreds nyheten i svenska medier.

Inledningsvis följde den svenska mediebevakningen hur coronasmittan spreds utomlands, och händelserna fick gradvis ökad uppmärksamhet i takt med att viruset överfördes till fler länder. Under senare halvan av februari intensifierades rapporteringen ytterligare i samband med att sportlovsresenärer återvände till Sverige från skidorter i Alperna där smittan hade brutit ut. Den 26 februari konstaterades det första smittade svenska fallet och medierapportering stegrades därefter dagligen för att nå sin kulmen omkring tre veckor in i mars. Den snabbt stegrade intensiteten i mediebevakningen under perioden illustreras av den nästan tiofaldiga ökningen (från 49 till 418) av antalet träffar per dag på sökordet corona* i Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet i mediearkivet Retriever (Figur 1).

Figur 1. Antal träffar per dag i Aftonbladets, Expressens, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladets pappersupplagor, samt antal avlidna per dag, 1/1 – 30/6 2020

Kommentar: Sökningarna har gjorts i mediearkivet Retriever med söktermen corona*. Statistik över avlidna har hämtats från Folkhälsomyndigheten (<https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa>).

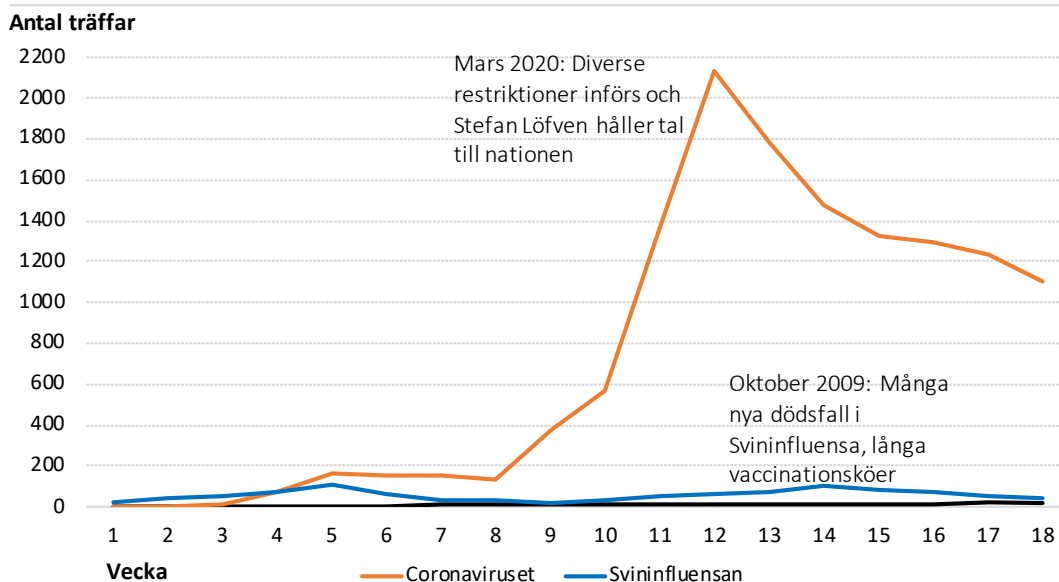
Intressant är att kurvan över de fyra tidningarnas bevakning når sin topp redan en månad innan antalet dödsfall per dag i Sverige är som högst. Det tyder på att allmänhetens efterfrågan på tillförlitlig information var mest intensiv, och pandemins nyhetsvärde som högst, då dödstalen började stiga och då osäkerheten kring smittspridningen var som störst och få säkerställda fakta fanns att tillgå om pandemin och dess konsekvenser (jfr. Östlund, 2018).

Under april och maj avtog intensiteten i rapporteringen gradvis för att minska ytterligare under sommaren. I början av hösten stabiliserade sig det sammanlagda antalet träffar i de fyra storstadstidningarna i mediearkivet Retriever på mellan 50 och 100 per dag. Sannolikt har ingen annan händelse under efterkrigstiden fått större uppmärksamhet i svenska nyhetsmedier under jämförbar tid.

Mediebevakningens exceptionella omfattning framgår tydligt vid en jämförelse med den medieuppmärksamhet som den förra pandemin, den så kallade svininfluensan som drabbade Sverige under stora delar av året 2009, fick. De första smittade fallen av det sjukdomsframkallande viruset A(H1N1) upptäcktes i Mexiko i mars samma år och viruset skördade fram till april 2010 sammanlagt 284 000 döda över hela världen, varav 26 personer i Sverige (Vårdguiden, 2010).

Trots att frågan då uppfattades som viktig av politiker och myndigheter, och att massvaccination av hela befolkningen planerades och genomfördes, blev uppmärksamheten i de svenska medierna bara en bråkdel av den som coronapandemin nu har fått (Figur 2). En självklar anledning är att den senare har fått mycket allvarigare konsekvenser räknat i antalet insjuknade och döda, både i Sverige och internationellt, men också räknat i uppskattade sociala, ekonomiska – och kanske även politiska – konsekvenser.

Figur 2. Antal träffar per vecka i Aftonbladet, Expressen, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet under de 18 veckor som nyhetsrapporteringen var mest intensiv om coronapandemin 2020 respektive svininfluensan 2009

Kommentar: Sökningarna har gjorts i mediearkivet Retriever med söktermerna corona* och svininfluensa*. Endast papperstidningarnas upplagor har använts som sökgrund.

En annan anledning till skillnaderna kan finnas i de stora förändringar som inträffat i medielandskapet mellan 2009 och 2020. Med den digitala tekniken har mängden medieplattformar ökat, liksom den samlade volymen av nyheter. Dessutom har hastigheten ökat i både produktionen och distributionen av nyhetsmaterialet. I de digitala medierna publiceras

nyheter dygnet runt och uppdateringarna kommer mycket tätt, något som också avspeglas i de traditionella nyhetsformaten.

5.1 Det undersökta medieinnehållet

Analysen av mediernas innehåll har, som nämnts, gjorts på artiklar och inslag om coronapandemin i Dagens Nyheter, Aftonbladet och Rapport 19.30, varannan dag under två perioder våren 2020, den första mellan 24 februari och 10 mars under pandemins *inledande fas*, och den andra mellan 31 mars och 14 april under pandemins första *intensivfas*. Urvalet omfattar 448 texter i Dagens Nyheter och 378 i Aftonbladet, samt 151 inslag i Rapport, totalt 977 artiklar och inslag.

I samband med kodningen har artiklarnas och inslagens omfattning noterats. Rapportinslagens längd i sekunder har uppmätts, och uppgifterna om tidningsartiklarna längd i antal ord har inhämtats från mediearkivet Retriever. Med hjälp av dessa uppgifter har ungefärliga tal räknats fram över antalet timmar respektive hela tidningssidor som de tre nyhetsmedierna publicerat om pandemin under de två tidsperioderna.

Sammanlagt under de två undersökningsperioderna om totalt fyra veckor har Dagens Nyheter uppskattningsvis publicerat 650 och Aftonbladet 594 sidor om coronapandemin, samt Rapport 19:30 omkring 9,25 timmar (Tabell 3).

Tabell 3. Antal publicerade sidor och timmar om coronapandemin de undersökta perioderna

	Inledande fas	Intensiv fas	Totalt
Dagens Nyheter	118 sidor	532 sidor	650 sidor
Aftonbladet	112 sidor	482 sidor	594 sidor
Rapport 19:30	2,25 timmar	7 timmar	9,25 timmar

Kommentar: Beräkningar gjorda utifrån summan av antalet ord respektive sekunder i de artiklar och inslag som kodats de två undersökningsperioderna. Eftersom kodningen omfattar publiceringarna varannan dag har summorna multiplicerats med 2. För Dagens Nyheter har en normalt redigerad helsida beräknats innehålla 800 ord, medan motsvarande siffra för Aftonbladet, som har en större andel rubriker och bilder, beräknats till 600 ord.

Av siffermaterialet framgår att de två dagstidningarna under den andra undersökningsperioden, som inföll under coronapandemins första intensiva fas i Sverige, publicerade omkring fyra gånger mer material än under den inledande fasen, och Rapport 19:30 ungefär tre gånger mer. Trots att perioden inte infaller riktigt då rapporteringen var som allra mest intensiv (se Fig 1) var den alltså flera gånger så stor i april som den var i månadsskiftet februari/mars.

De 977 artiklarna och inslagen kan delas in på olika sätt i olika format och typer av material. En grundläggande indelning består i den mellan huvudartiklar/-inslag och de påannonseringar som ibland görs i form av tidningarnas förstasidestexter (puffar) och tv-mediets så kallade löp i programmets inledning och ibland också avannonseringar i programmets avslutning.

I det undersökta materialet utgörs 890 av artiklarna/inslagen av huvudartiklar/inslag och återstående 87 av puffar/löp (Tabell 4).

Tabell 4. Format i dagstidningarna och i Rapport, antal

	Huvudartiklar/inslag			Puffar/löp			Totalt		
	Period 1	Period 2	Tot.	Period 1	Period 2	Tot.	Period 1	Period 2	Tot.
DN	103	306	409	12	27	39	115	333	448
AB	77	287	364	6	8	14	83	295	378
Rapport	38	79	117	11	23	34	49	102	151
Totalt	211	672	890	29	58	87	247	730	977

Ur siffermaterialet kan beräknas att 9 procent av texterna i Dagens Nyheter och 4 procent i Aftonbladet utgörs av puffar, och att 23 procent av inslagen i Rapport är så kallade löp i början eller avannonser i slutet av nyhetsändningen. Det framgår också att andelen puffar är något högre i Aftonbladet under den första perioden än under andra, men att endast marginella skillnader föreligger för Dagens Nyheter och Rapport.

Huvuddelen av innehållsanalysen är gjord på de totalt 890 artiklar och inslag som kan sägas vara rapporteringens huvudmaterial, det vill säga de artiklar som publiceras på tidningarnas insidor och som Rapportsändningarnas huvudinslag. I Rapport domineras detta starkt av nyhetsinslag, medan tidningarna förutom nyhetsinslag också har en relativt stor andel kommenterande material, i form av ledare, kolumner och debattartiklar, här sammanslagna till en kategori benämnd åsiktsmaterial. Åsiktsmaterialet i Rapport utgörs av inslag med SVT:s inrikespolitiska kommentator (Tabell 5).

Tabell 5. Artikel- och inslagstyper, procent

	Dagens Nyheter	Aftonbladet	Rapport	Totalt
Nyheter	74	84	96	82
Åsiktsmaterial	26	16	4	18
Summa procent	100	100	100	100
Antal artiklar/inslag	409	365	117	890

Kommentar: Till nyheter har räknats vanliga nyhetsartiklar och -inslag, studiointervjuer, timelines, enkäter och nyhetsgrafik, till åsiktsmaterial har räknats ledare, debattartiklar, insändare samt krönikor, analyser och kolumner.

I Dagens Nyheter utgör åsiktsmaterialet 26 procent av innehållet om coronapandemin, medan det i Aftonbladet utgör en betydligt mindre andel, 16 procent. För Dagens Nyheter gäller också att åsiktsmaterialet utgör en större andel under den senare intensiva fasen av pandemin, medan det i Aftonbladet är konstant under båda perioderna.

Förutom att analysera det samlade innehållet i de tre medierna, görs i nedanstående innehållsanalys jämförelser av innehållet mellan de två perioderna, mellan nyhetsmaterial och åsiktsmaterial samt mellan de tre

undersökta medierna. Dessutom görs en särskild analys av vad som lyfts fram i puffar och löp och hur det materialet skiljer sig från huvudmaterialet.

5.2 Rapporteringen i huvudartiklar och huvudinslag

De tre mediernas undersökta rapportering i huvudinslag och -artiklar omfattar alltså 890 artiklar/inslag, fördelade på 211 under den *inledande fasen* i månads-skiftet februari – mars och 672 i *intensivfasen* i början av april. Materialet omfattar nyhetsartiklar, intervjuinslag, ledare, krönikor och debattartiklar. Däremot ingår inte de påannonseringar som tidningarna gör på sina förstasidor och som Rapport har i sin löpsedel i nyhetsprogrammets inledning. Dessa analyseras separat längre ner i rapporten.

5.2.1 Rapportering om olika händelsearenor

I alla 890 undersökta artiklar och inslag utom 25 har det gått att identifiera någon geografisk enhet som arena för sakfrågorna som behandlas. Oftast rör det sig om en plats i ett identifierbart land, eller åtminstone världsdel, men i några fall har det rört sig om hela världen. I några artiklar och inslag har det gått att identifiera två platser som arenor, exempelvis då pandemibekämpningen i Sverige jämförts med den i ett annat land.

Totalt har 1 137 sådana geografiska arenor noterats, varav 61 (5 procent) har varit ospecificerade eller berört hela världen. I mer än hälften av fallen (53 procent) har Sverige varit antingen primär eller sekundär arena. I ytterligare en fjärdedel av fallen har Norden (4 procent) och övriga Europa (20 procent) varit händelsearena. Asien är arena i 8 procent och Nordamerika i 6 procent av fallen (Tabell 6).

Tabell 6. Arena, primär + sekundär, i det undersökta materialet, fördelade på perioder, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Sverige	36	60	53
Övriga Norden	4	4	4
Övriga Europa	32	16	20
Asien	14	6	8
Nordamerika	4	6	6
Afrika	1	2	2
Sydamerika	–	2	1
Australien	1	0	0
Globalt/ospecificerat	7	5	5
Summa procent	100	100	100
Antal arenor	324	813	1 137

En jämförelse mellan de två undersökta tidsperioderna visar dock på en tydlig förskjutning i rapporteringen. Den största förändringen är att frågor om Sverige fick betydligt mer uppmärksamhet den andra perioden än den

första. Andra betydande förändringar är att Europa utanför Norden gavs mer uppmärksamhet den första perioden. Detsamma gäller för Asien, där ju de första utbrotten av sjukdomen och den inledande spridningen rapporterades flitigt.

Man kan också notera att kategorin globalt/ospecificerat fick mer uppmärksamhet den första perioden, vilket delvis hänger samman med att själva viruset uppmärksammades, men också med att coronasmittan snabbt blev en global fråga. Dessutom ägnades en del uppmärksamhet åt ett utbrott av sjukdomen på fartyget Diamond Princess på kryssning i farvattnen utanför Ostasien.

Det är också tydligt att nyheterna tar upp ämnen från många olika specifika länder, inte minst de europeiska, medan opinionsmaterialet är mer koncentrerat dels på frågor som rör Sverige, dels på principiella, globala frågor (Tabell 7).

Tabell 7. Arena, primär + sekundär, i nyhets- och opinionsmaterial, procent.

	Nyheter	Opinion	Totalt
Sverige	52	60	53
Övriga Norden	5	1	4
Övriga Europa	22	13	20
Asien	9	6	8
Nordamerika	6	6	6
Afrika	2	1	2
Sydamerika	1	2	1
Australien	0	0	0
Globalt/ospecificerat	4	12	5
Summa procent	100	100	100
Antal arenor	921	216	1 137

Den relativt höga siffran (12 procent) för globalt/ospecificerat i opinionsmaterialet förklaras av ett relativt stort antal krönikor/kolumner och i viss mån ledare i de två tidningarna som diskuterar ämnen som livsstil och global ekonomi ur ett coronaperspektiv.

Av de enskilda medierna är det Dagens Nyheter som har störst geografisk spridning på materialet, medan Rapport är mest fokuserat på Sverige, som utgör geografisk arena i nästan två tredjedelar (64 procent) av tv-programmets coronamaterial.

5.2.2 Aktörerna som kommer till tals

I de allra flesta artiklarna och inslagen om coronapandemin förekommer en eller flera personer, myndigheter eller organisationer som uttalar sig eller kommer till tals på något annat sätt. I varje artikel eller inslag har två huvudaktörer kodats, den aktör som förekommer mest och den som förekommer näst mest. Totalt har 1 323 agerande aktörer kodats, vilket betyder 1,5 aktörer per artikel eller inslag.

De svenska aktörerna dominerar stort; nästan tre aktörer av fyra (73 procent) har identifierats som företrädare för exempelvis svenska politiska instanser, myndigheter, näringsliv eller den svenska allmänheten. Resultatet innebär samtidigt att mer än var fjärde aktör (27 procent) har identifierats som företrädare för något annat lands myndigheter etc, eller för någon internationell organisation, vilket är något mer än vid svininfluensapandemin 2009, då motsvarande siffra var 79 procent svenska aktörer och 21 procent utländska (Ghersetti & Odén, 2010). Det internationella inslaget ser alltså ut att vara något större i rapporteringen om coronapandemin än den var vid föregående pandemi.

De utländska aktörerna kommer i första hand från Europa utanför Norden. Det gäller särskilt för den första perioden, då förekomsten förklaras av det dramatiska händelseförloppet i norra Italien, med tidig smittspridning och snabb nedstängning av orter och regioner. En relativt stor andel, särskilt i den inledande fasen av pandemin, är också representanter för internationella organisationer, exempelvis Världshälsoorganisationen WHO (Tabell 8).

Tabell 8. Nation/organisation som aktörer som kommer till tals företräder, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Sverige	65	75	73
Övriga Norden	4	5	5
Övriga Europa	13	8	9
Nordamerika	4	4	4
Internationella org.	6	3	4
Asien	4	2	3
Mellanöstern	3	1	1
Sydamerika	0	1	1
Afrika	0	1	0
Oceanien	1	0	0
Summa procent	100	100	100
Antal nationer/org.	349	970	1 319

I den inledande fasen förekommer också en del aktörer från Asien, där ju smittan först upptäcktes och spreds, och där de kinesiska myndigheterna under en period helt isolerade mångmiljonstaden Wuhan. I den andra undersökningsperioden, intensivfasen, koncentreras intresset till Sverige där antalet dödsfall då steg snabbt, och där regeringen presenterade de första större åtgärdsprogrammen för att hantera smittan och dess konsekvenser. Ungefär fem procent av aktörerna kommer från de nordiska grannländerna.

En närmare analys av specifikt de svenska aktörerna som kommer till tals visar på bred spridning. Representanter för de undersökta medierna utgör så många som 15 procent av alla svenska aktörer. Det ska framhållas att reportrar som producerat nyhetsinslag inte har kodats som aktörer, utan det är en rik förekomst av krönikor, kommentarer och ledare om smittan som ger detta resultat. Den näst största gruppen svenska aktörer utgörs av företagare och företrädare för näringslivet. Tillsammans utgör de 13

procent av aktörerna. I stor utsträckning består kategorin av personer som beskriver hur deras ekonomiska verksamheter drabbas av olika slags restriktioner, men där finns också centrala företrädare för näringslivet som beskriver behovet av stöd när delar av samhället stängs ner. Närmast därefter kommer medicinsk personal (11 procent), företrädare för tre centrala krishanterande myndigheter (8 procent) och en samlingsgrupp för underhållare och idrottare (8 procent) (Tabell 9).

Tabell 9. De största svenska grupperna av aktörer som kommer till tals under de två undersökningsperioderna, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Journalister, ledarskribenter, krönikörer	14	15	15
Företagare, företrädare för näringslivet	10	14	13
Läkare, medicinska experter, vårdpersonal	13	10	11
Folkhälsomyndigheten, Socialstyrelsen, MSB	12	7	8
Kändisar, artister, idrottsutövare	8	8	8
Allmänhet	8	8	8
Regeringen	8	6	7
Övriga politiker	3	7	6
Kommuner och regioner	7	4	5
Experter, annat än medicin och ekonomi	1	5	4
Övrig svensk myndighet	1	4	3
Ekonomisk expertis	6	1	2
Sjuka o anhöriga	2	2	2
Skola, utbildning	2	2	2
Övriga aktörer	5	7	6
Summa procent	100	100	100
Antal svenska aktörer	228	728	956

Företrädare för regeringen utgör sju procent av de agerande aktörerna. Det är något mer än politiker som inte är regeringsföreträdare, utan representerar sitt parti eller bara sig själva. Längre ner i listan återfinns personer som uttalar sig som drabbade av smittan, eller som anhöriga till smittade personer. Dessa utgör två procent av de svenska aktörerna som kommer till tals. Allmänheten, exempelvis personer som intervjuas om hur de ser på smittan eller vad de gör för att skydda sig, utgör 8 procent.

En närmare analys av vilka som kommer till tals i de två undersökningsperioderna visar att företrädare för vårdsektorn utgör en större andel av dem som kommer till tals under den första undersökningsperioden, något som också gäller för representanterna för de centrala krishanteringsmyndigheterna. De som relativt sett kommer fram mer under den andra perioden är framför allt företagarna och näringslivet. Även partiföreträdarna utanför regeringen kommer mer till tals i den senare perioden, vilket förklaras av att ett visst ifrågasättande av den centrala krishanteringen då börjat visa sig.

Av de individuella företrädarna för det officiella Sverige var det statsepidemiolog Anders Tegnell som förekom i särklass mest. Under

perioden som helhet förekommer han som agerande huvudaktör i 36 av de undersökta artiklarna och inslagen, vilket är mer än dubbelt så ofta som nummer två på listan, statsminister Stefan Löfven (Tabell 10).

Tabell 10. Mest förekommande officiella svenska aktörer, antal artiklar/inslag

Anders Tegnell, statsepidemiolog	36
Stefan Löfven, statsminister	17
Lena Hallengren, socialminister	16
Magdalena Andersson, finansminister	13
Johan Carlsson, generaldirektör, FHM	11
Taha Alexandersson, stf krisberedskapschef, SoS	7

Andra aktörer som förekommer relativt ofta är andra statsråd och representanter för de krishanterande myndigheterna.

5.2.3 Aktörerna som blir omtalade

Förutom de aktörer som själva kom till tals i medierapporteringen finns ett stort antal aktörer som blir omtalade av någon annan aktör. Det kan exempelvis handla om att den brittiske premiärministern Boris Johnsons sjukhusvistelse omnämns i en nyhetsartikel, eller att den svenska regeringen kritiseras i en ledare för brister i hemsjukvården. I den mån de förekommer så har upp till två omnämnda aktörer identifierats och kodats i varje analyserad artikel/inslag. Totalt har 1 515 omtalade aktörer kodats i de 890 huvudartiklarna/inslagen, vilket betyder ett genomsnitt på 1,7 aktörer.

Två tredjedelar av de omtalade aktörerna är svenska, medan en tredjedel utgörs av aktörer som företräder andra länder eller någon internationell organisation (Tabell 11).

Tabell 11. Nation/organisation för de mest omtalade aktörerna, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Sverige	58	68	65
USA	6	6	6
Internationell org. etc	5	3	4
Italien	9	0	3
Norge	3	3	3
Storbritannien	0	3	3
Kina	4	2	2
Övriga länder	15	15	14
Summa procent	100	100	100
Antal omtalade aktörer	377	1138	1 515

Även här är svenska aktörer mer förekommande i den andra undersökningsperioden än i den första. Nationer som är mer företrädda i den inledande fasen, i månadsskiftet februari/mars, är Kina där pandemin

uppstod, och Italien som drabbades hårt i pandemins inledning. Ett land som förekommer betydligt mer i intensivfasen i början av april, är Storbritannien, som blev omskrivet då premiärminister Boris Johnson lades in för sjukhusvård. Personer från USA förekommer i båda perioderna, särskilt president Donald Trump, inte minst efter att han i början av april uttalat sig kritiskt om den svenska krishanteringen.

Listan över de mest omtalade enskilda individerna omfattar dels några centrala svenska aktörer, dels en framträdande internationell politiker, nämligen USA:s president. Mest omtalad av alla är statsepidemiolog Anders Tegnell (Tabell 12).

Tabell 12. Mest omtalade aktörer, antal tillfällen

Omtalad aktör	Omnämmanden
Anders Tegnell, statsepidemiolog	22
Donald Trump, president	21
Stefan Löfven, statsminister	18
Kung Carl XVI Gustav	13
Magdalena Andersson, finansminister	13
Lena Hallengren, socialminister	10

Om man i stället ser till vilka *grupper* som omtalas mest, och för enkelhets skull begränsar analysen till att gälla grupper i Sverige, så toppas listan av företrädare för näringslivet, följt av allmänheten, varpå följer regeringen och en samlingskategori bestående av artister och idrottsutövare (Tabell 13).

Tabell 13. Mest omtalade svenska grupper, antal tillfällen

Omtalad grupp	Omnämmanden
Företagare, företrädare för näringslivet	142
Företrädare för allmänheten	120
Regeringen	113
Artister, idrottsutövare	99
Folkhälsomyndigheten	84
Företrädare för vård och omsorg	67

Andra grupper som omnämns ofta är representanter för Folkhälsomyndigheten, inklusive statsepidemiolog Tegnell, samt företrädare för vård och omsorg. Det ska påpekas att ordningsföljden i listan delvis avgörs av hur kategorierna är sammansatta. Exempelvis skulle man kunnat skapa en sammanslagen kategori med Folkhälsomyndigheten och andra krishanterande myndigheter, vilken förstås skulle hamna något högre i listan än Folkhälsomyndigheten ensam. Med den reservationen kan ändå konstateras att grupper i Sverige som företrätt ekonomiska intressen och företrädare för vård och omsorg omtalats mycket under de två analysperioderna, liksom företrädare för kultur och idrott, samt förstås krishanterande myndigheter och politiska institutioner.

Att bli omtalad kan ibland också innebära att bli positivt eller negativt värderad, och i den mån sådana värderingar förekommer, i form av kritik eller beröm, har det noterats i databasen. I nyhetsmaterialet kan värderingen bestå i att någon intervjuperson uttalar sig kritiskt eller berömande om en aktör. I åsiktsmaterialet uttrycker värderingarna vanligen skribentens eller tidningens åsikter.

På individnivån är antalet värderingar så lågt att det knappast är meningsfullt att ange indextalen, eftersom enstaka inslag med beröm eller kritik kan förändra värdet med 10 enheter eller mer. Noteras kan ändå att av de mest omtalade personerna som listas i tabell 12 så får kung Carl XVI Gustaf i huvudsak beröm, president Donald Trump och socialminister Lena Hallengren får betydligt mer kritik än beröm, och övriga tre aktörer får ungefär lika mycket beröm som kritik.

På gruppnivå är antalet omnämmanden fler, varför det är meningsfullt att ange värderingstalen, som visar sig bli positiva för företrädare för vård och omsorg, för kultur- och idrottslivet samt för näringslivet. Allmänheten och Folkhälsomyndigheten omnämns lika ofta positivt som negativt, medan regeringen omnämns mer negativt än positivt (Tabell 14).

Tabell 14. Värdering av omtalade svenska grupper, index

	Nyheter	Åsiktsmaterial	Totalt
Företrädare för vård och omsorg	+42	+50	+43
Artister, idrottsutövare	+23	+50	+24
Företagare, företrädare för näringslivet	+9	+29	+11
Företrädare för allmänheten	+3	-4	+2
Folkhälsomyndigheten	+3	-7	+1
Regeringen	-1	-27	-12

Kommentar: Index beräknat som $100 \times (\text{antal inslag med beröm} - \text{antalet med kritik}) / \text{alla inslag}$.

Som man kan förvänta sig är de värderande omdömena vanligare i åsiktsmaterialet än i nyhetsmaterialet. Tydligast är det i värderingen av regeringen, som kommer ut neutralt i nyhetsmaterialet, medan omdömena i åsiktsmaterialet ligger klart på den negativa sidan.

Tabell 15. Värdering av omtalade svenska grupper, under de två undersökningsperioderna, index

	Period 1	Period 2	Totalt
Företrädare för vård och omsorg	+17	+49	+43
Artister, idrottsutövare	+10	+28	+24
Företagare, företrädare för näringslivet	+4	+12	+11
Företrädare för allmänheten	-5	+3	+2
Folkhälsomyndigheten	±0	+2	+1
Regeringen	-13	-11	-12

Kommentar: Index beräknat som $100 \times (\text{antal inslag med beröm} - \text{antalet med kritik}) / \text{alla inslag}$.

I stort sett ser värderingarna likadana ut under den första och den andra undersökningsperioden, med undantag för värderingen av företrädare för vård och omsorg, som är betydligt mer positiv under vårens intensiva pandemiperiod än under den inledande perioden. Företrädare för underhållning och idrott omtalas också mer positivt, liksom företrädare för näringslivet. I dessa fall måste dock vägas in att omdömena under den första perioden är relativt få (Tabell 15).

Värderingen av övriga kategorier – allmänheten, folkhälsomyndigheten och regeringen – är i huvudsak densamma under de två undersökningsperioderna.

5.2.4 Teman i pandemirapporteringen

I var och en av de undersökta artiklarna/inslagen har det dominerande temat, eller den dominerande sakfrågan, identifierats och kodats. I de fall då mer än ett tema tagits upp har ytterligare ett kodats, vilket innebär att antalet teman överstiger antalet kodade artiklar/inslag. I genomsnitt har 1,7 teman kodats, vilket innebär totalt 1 537 teman fördelade på 371 i den första perioden och 1 166 i den andra.

Det tema som förekommer mest i det undersökta materialet handlar om politikernas och myndigheters agerande i olika frågor som behandlar coronasmittan. Det utgör något mer än en femtedel av alla identifierade teman i de undersökta artiklarna/inslagen. Det näst vanligaste temat handlar om ekonomi, och det tredje vanligaste är hur andra aktörer än politiker och myndigheter hanterat pandemin, en kategori som är särskilt omfattande i den första undersökningsperioden, och där en stor del utgörs av agerande av arrangörer av olika slag, som ställer in, eller väljer att inte ställa in svenska eller internationella evenemang, som skidtävlingar, ishockeymästerskap och liknande. Där finns också agerandet av skolledare, kyrkoledare och andra som på olika sätt hanterar krisen, liksom yrkesgrupper som byter bransch när deras vanliga verksamhet stänger ner (Tabell 16).

Tabell 16. Dominerande teman i artiklarna/inslagen under de två perioderna, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Politikers/myndigheters hantering av pandemin	18	22	21
Ekonomi	13	16	16
Annan aktörs hantering av pandemin	20	10	12
Vårdsituationen, vårdpersonalens villkor	6	12	10
Situationen för drabbade	5	8	7
Allmänhetens reaktioner och beteenden	5	7	6
Smittans spridning	14	4	6
Statistik om sjukdomsläget	6	4	5
Individens sätt att begränsa smittan	2	3	3
Övriga samhällsfrågor	2	3	3
Annat tema	9	11	11
Summa procent	100	100	100
Antal teman	371	1 166	1 537

Journalistiken har alltså varit starkt inriktad på att beskriva de åtgärder som vidtagits av olika aktörer för att hantera pandemin. Resultaten visar att vart tredje tema i det undersökta materialet handlar just om att någon – politiker, myndighet eller annan aktör – agerat för att hantera viruset och pandemin, och dess effekter på människor och samhälle.

Om man ser till vad åtgärderna handlat om kan det vid en hastig blick se ut som att resultaten domineras av ekonomiska frågor. Detta är delvis en effekt av att de medicinska sakfrågorna delats upp i flera kategorier, som vårdssituationen, situationen för de drabbade och smittans spridning, som var och en samlar 6 - 10 procent av de identifierade temana. Sammanslagna utgör dessa kategorier 23 procent av alla kodade teman, vilket är sju procentenheter mer än ekonomin.

Totalt utgör de ekonomiska och medicinska frågorna nära 40 procent av alla identifierade teman i det undersökta materialet. Eftersom varje artikel i genomsnitt innehåller 1,7 teman betyder det att någon av dessa båda frågor teoretiskt skulle kunnat tas upp i två tredjedelar av de 890 inslagen/artiklarna om coronapandemin. I praktiken är siffran något lägre, eftersom enstaka artiklar/inslag tar upp både vårdfrågor och ekonomi.

Noteras kan också att politikernas och myndigheternas hantering av pandemin uppmärksammas mer i vårens intensivfas, det vill säga i den senare av de undersökta perioderna, medan andra aktörers agerande uppmärksammas mindre.

En annan fråga som uppmärksammades mer under intensivfasen handlar om allmänhetens reaktioner och beteenden. Inslagen kan här exempelvis utgöras av enkäter eller intervjuer om hur enskilda personer hanterat den uppkomna situationen, men de kan också handla om hur myndigheternas agerande påverkat – eller inte påverkat – detta beteende på olika sätt. Detta är alltså en fråga som fått ökad aktualitet senare på våren än den hade i pandemins inledande fas.

Det finns också vissa mindre skillnader i vad nyhetsmedierna tar upp från den svenska arenan, och vad de tar upp från utlandet. En analys av vilka teman som tas upp i rapporteringen från de olika arenorna visar att vårdssituationen och frågor om allmänhetens beteende främst tas upp i rapporteringen från Sverige, medan uppgifter om smittans spridning förekommer något mer i rapporteringen från andra länder. Under den första undersökningsperioden gäller det också i någon mån för uppgifter om andra aktörers hantering av pandemin, alltså sådant som inställda evenemang och liknande.

Det finns även en del skillnader i valet av teman mellan mediernas nyhetsmaterial och deras opinionsmaterial, främst på det sättet att opinionsmaterialet i större utsträckning än nyheterna fokuseras på politikernas och myndigheters hantering av pandemin (32 procent mot 19 av frågorna i respektive material). Nyhetsmaterialet å sin sida handlar mer om andra aktörers agerande, om smittans spridning och insatser för att förhindra smittspridningen, samt om statistiska uppgifter om sjukdomsläget (Tabell 17).

Tabell 17. Teman i nyheter och opinionsmaterial, procent

	Nyheter	Opinion	Totalt
Politikers/myndigheters hantering av pandemin	19	32	21
Ekonomi	15	17	16
Annan aktörs hantering av pandemin	14	4	12
Vårdsituationen, vårdpersonalens villkor	11	9	10
Situationen för drabbade	8	3	7
Allmänhetens reaktioner och beteenden	6	9	6
Smittans spridning	7	3	6
Statistik om sjukdomsläget	6	1	5
Individens sätt att begränsa smittan	3	1	3
Övriga samhällsfrågor	3	3	3
Annat tema	8	18	11
Summa procent	100	100	100
Antal teman	1 250	287	1 537

Det finns också vissa skillnader i vilka teman de tre medierna valde att lyfta fram i rapporteringen. Den mest påtagliga skillnaden är att Dagens Nyheter och Rapport ägnade en större andel artiklar/inslag åt ekonomi, och i någon mån vårdsituationen, medan Aftonbladet ägnade en större andel av sina artiklar åt situationen för dem som på olika sätt drabbats av pandemin, det vill säga åt personcentrerad journalistik.

5.2.5 Hur pandemin gestaltades

Mediernas gestaltning av pandemin handlar om hur de olika temana/sakfrågorna framställs i journalistiken. För att beskriva vad som menas med gestaltning kan man, som Tuchman, använda ett fönster som metafor, och gestaltningen kan då sägas vara det utsnitt (frame) av verkligheten som syns genom fönstret, och som mediet väljer att lyfta fram (Tuchman, 1978). Entman har senare preciserat begreppet till att gälla de journalistiska val som bidrar till att definiera problematiken och som fäster mediekonsumentens uppmärksamhet på specifika moraliska problem och möjliga lösningar på den fråga eller det ämne som rapporteringen behandlar (Entman, 1993).

I ett försök att ge en övergripande beskrivning av de sätt som medierna tog upp frågorna om pandemin under de två perioderna, har den dominerande gestaltningen identifierats i varje undersökt artikel/inslag.

Resultaten visar att fem gestaltningar dominerade i mediernas rapportering, och mest av allt lyftes olika aspekter på samhällets agerande fram. Totalt lyftes dessa i mer än var tredje artikel om coronasmittan, oftast i negativ mening (samhället gör för lite, gör fel, borde ta större ansvar), men i nästan lika många artiklar i positiv mening (samhället agerar och hanterar krisen väl). Andra dominerande gestaltningar handlade om de ekonomiska effekterna av pandemin, om olika former av nedstängning och sociala begränsningar, samt om antalet sjuka och döda (Tabell 18).

Tabell 18. Dominerande gestaltningar i artiklarna/inslagen under de två perioderna, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Myndigheters/politikers agerande, negativt	13	20	18
Myndigheters/politikers agerande, positivt	13	18	17
Negativa ekonomiska konsekvenser	17	14	15
Nedstängning, sociala begränsningar	20	12	14
Smittans spridning (sjuka och döda)	23	7	11
Individuellt ansvar/anpassning	2	6	5
Solidaritet, hjälpsamhet, hjältedåd	1	7	5
Positiva ekonomiska konsekvenser	4	5	5
Människors oro, osäkerhet	4	3	3
Andra gestaltningar	3	8	7
Summa procent	100	100	100
Antal artiklar	218	672	890

Det finns betydande skillnader i gestaltningen mellan de två undersökta perioderna. Medan den inledande fasen domineras av artiklar/inslag om smittspridning och antalet sjuka och döda, samt om nedstängning av samhället och negativa aspekter på ekonomin så domineras intensivfasen av frågor om samhällets agerande och krishantering. Det sker alltså en tydlig förskjutning i gestaltningen, från frågor om virusets farlighet och nedstängning av samhället till frågor om samhällets ansvar för att hantera den uppkomna situationen.

Detta blir ännu tydligare om man enbart ser till material som publicerats som nyheter, vilket utgör merparten av det undersökta materialet (725 av 890 artiklar/inslag). I detta material dominerar gestaltningarna om smittspridning (25%) och nedstängning (23 %) ännu mer den första perioden, med ett stort antal artiklar och inslag dels om antalet smittade och döda i Sverige och utomlands, dels om inställda projekt och evenemang som en stoppad Wimbledonturnering, en inställd polarexpedition och en inställd Almedalsvecka. Den andra perioden kännetecknas av en större mångfald av aspekter i nyhetsartiklar och -inslag.

Åsiktsmaterialet (165 av 890 artiklar/inslag) domineras under båda perioderna av gestaltningar om samhällets ansvar, och då särskilt med den negativa innebörden att samhället inte agerar tillräckligt, utan borde ta större ansvar. I den senare perioden är detta den dominerande gestaltningen i 40 procent av åsiktsmaterialet. Ett exempel från början av mars är en DN-ledare med rubriken ”Regeringen kan inte fortsätta ducka – coronakrisen är på allvar”. Ett annat exempel från Aftonbladets ledarsida vid mitten av april har rubriken ”Äldrevården är Sveriges största misslyckande”.

Det finns skillnader i de olika mediernas gestaltning av pandemin, men de är inte dramatiska. Den huvudsakliga uppmätta skillnaden består i att Rapport lagt större vikt vid samhällets agerande i positiv bemärkelse, medan de båda tidningarna hade en större andel material om nedstängning och sociala begränsningar. Tidningarna har också fler olika gestaltningar,

vilket kan förklaras med att var och en av dem har ungefär tre gånger så många artiklar om pandemin som antalet publicerade inslag i Rapport de undersökta perioderna.

5.2.6 Tonläget i rapporteringen

En stor del av rapporteringen om pandemin hade under våren 2020 ett tonläge som betonade att situationen var allvarlig. Mer än varannan artikel/inslag (54 procent) var på något sätt alarmerande, de flesta utan att också ha lugnande budskap.

Ett exempel på entydigt alarmerande inslag är en nyhet från april 2020 om att covid-döda i New York begravs i massgravar, och som exempel på både alarmerande och lugnande inslag kan nämnas en nyhet från början av mars samma år om hamstring av livsmedel i Sverige, där det ett stycke in i inslaget framgår att problemet mest handlar om att butikerna inte hinner fylla på i hyllorna.

Samtidigt var en fjärdedel av artiklarna/inslagen på något sätt lugnande, men mer än hälften av dessa innehöll samtidigt något alarmerande budskap.

Motsvarande mätningar av rapporteringens tonläge har tidigare gjorts i samband med svininfluensapandemin 2009 och ebolaepidemin 2004 - 2005. Resultaten visar att tonläget i rapporteringen om coronapandemin visserligen är något mer alarmerande, men att den i hög grad liknar den rapportering som tidigare undersökts i samband med tidigare epidemier med betydande spridning bland människor. Både ebolaepidemin 2014–2015 och svininfluensan 2009 fick stor uppmärksamhet i svenska medier, trots att den förstnämnda i huvudsak hade sin spridning i Västafrika, aldrig nådde Sverige, och i Europa endast förekom med enstaka fall. Där den förekom var dock dödligheten mycket hög. Svininfluensan hade däremot global spridning, med 26 dödsfall även i Sverige, och möttes med omfattande åtgärder, bland annat vaccinering av en stor del av befolkningen hösten 2009.

Ur svensk synvinkel är covid-19 av en helt annan dignitet än dessa två epidemier. Till skillnad från hur det var med ebolaepidemin fem år tidigare var risken att drabbas av coronaviruset under våren 2020 högst reell. Och till skillnad från situationen med svininfluensan var risken att drabbas svårt om man blev smittad, och i värsta fall avlida, mycket påtaglig, särskilt för äldre och andra riskgrupper. Trots detta är tonläget i rapporteringen mycket likt de tonlägen som uppmättes i analyserna av de tidigare epidemierna (Tabell 19).

Det förefaller alltså som om tonen i rapporteringen inte på något avgörande sätt avspeglar graden av fara för mediekonsumenten. I den mån risken förmedlas av nyhetsmediet är det alltså på annat sätt, exempelvis genom det faktiska sakinnehållet eller genom mängden rapportering.

Tabell 19. Tonläge i rapporteringen vid fyra epidemier under 2000-talet, procent

	Svininfluensan 2009	Ebolaepidemin 2014–2015	Covid-19 2020
Alarmerande	42	41	40
Både alarmerande och lugnande	11	12	14
Lugnande	8	11	11
Varken / eller	40	36	35
Summa procent	100	100	100
Antal artiklar/inslag	1 978	965	890

Tonläget är också ganska konstant i de två undersökta perioderna våren 2020. Däremot finns en påtaglig skillnad mellan nyheter och åsiktsmaterial, där det senare är betydligt mer alarmerande.

Åsiktsjournalistiken är också påtagligt mer alarmerande under den senare undersökningsperioden, som i huvudsak alltså omfattar första hälften av april, än under den tidigare perioden vid månadsskiftet februari – mars (Tabell 20).

Tabell 20. Tonläge i rapporteringen om covid-19 under de två perioderna, samt i nyheter respektive åsiktsmaterial, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Nyheter			
Lugnande	10	13	12
Alarmerande	35	38	37
Antal artiklar/inslag	187	533	720
Index: Lugnande – alarmerande	-25	-25	-25
Åsiktsmaterial			
Lugnande	7	5	5
Alarmerande	45	55	54
Antal artiklar/inslag	31	139	170
Index: Lugnande – alarmerande	-38	-50	-49

Kommentar: Index beräknat som $100 \times (\text{antal lugnande inslag} - \text{antalet alarmerande inslag}) / \text{alla inslag}$.

Exempel på inslag med alarmerande ton i åsiktsmaterialet kan vara en ledare om att coronapandemin drabbar de fattigaste hårdast, eller en kolumn om att covid-19 är dödligare för USA än terrorattackerna 11 september 2001, båda exemplen hämtade från Aftonbladet.

Det förekommer vissa skillnader i tonläge mellan de tre undersökta medierna på så sätt att kvällstidningen Aftonbladet, trots exemplen ovan, är det medium som har minst andel alarmerande rapportering och SVT:s Rapport är det med mest alarmism, med Dagens Nyheter i en mellanposition (Tabell 21).

Tabell 21. Tonläge i de tre nyhetsmediernas rapportering, procent

	Aftonbladet	Dagens Nyheter	Rapport 19.30
Lugnande	12	8	13
Alarmerande	36	41	48
Antal artiklar/inslag	364	409	117
Index: Lugnande – alarmerande	-24	-33	-35

Kommentar: Index beräknat som $100 \times (\text{antal lugnande inslag} - \text{antalet alarmerande inslag}) / \text{alla inslag}$.

Även i den tidigare undersökningen av rapporteringen om svininfluensan 2009 hade Rapport den mest alarmerande tonen, tätt följd av Aftonbladet, medan tonen i Dagens Nyheter var betydligt mindre alarmistisk. Här är förhållandet mellan dagstidningarna omvänd, vilket eventuellt kan vara resultatet av medvetna val på redaktionerna, något som dock inte undersökts i denna studie. Att tv-nyheterna återigen visar sig mest alarmistiskt kan förklaras av nyhetsprogrammets format och behov av att komprimera nyheterna.

5.2.7 Spekulationer – hur många och vilken typ?

I rapporteringen och kommentarerna kring en ny influensa, liksom vid andra nyupptäckta företeelser, är det naturligt att det förekommer försök till förutsägelser om dess allvar och konsekvenser. Samtidigt är företeelsen problematisk eftersom innehållet i sådana spekulerande artiklar eller inslag inte fullt ut är baserat på fakta. Artiklar och inslag kan innehålla enstaka spekulationer i anslutning till faktabaserade påståenden, men de kan också vara uppbyggda kring spekulationer, där dessa utgör den bärande delen.

Någon form av spekulationer förekommer i ganska precis hälften (49 %) av alla undersökta artiklar och inslag. Det har exempelvis handlat om försök till förutsägelser om virusets spridningsvägar och farlighet, om politiska och administrativa beslut, om pandemins effekter på kulturliv och ekonomi och mycket annat. Artiklar och inslag som i huvudsak bygger på spekulationer är dock relativt ovanliga. Totalt utgör de sju procent av det undersökta materialet, och förekommer något mer i den senare perioden än i den tidiga (Tabell 22).

Tabell 22. Förekomst av spekulation i artiklar och inslag om covid-19, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Huvudsakligen spekulerande	3	9	7
Spekulationer förekommer	52	39	42
Ej spekulerande text	43	52	49
Ej tillämpligt	2	0	1
Summa procent	100	100	100
Antal artiklar	218	672	890

En närmare analys visar att det huvudsakligen spekulerande materialet främst utgörs av åsiktsartiklar och inslag som ledare, krönikor och

kommentarer. Mer än var fjärde åsiktsartikel (29 procent) om pandemin har klassificerats som huvudsakligen spekulerande, medan motsvarande siffra för nyheterna är 2 procent. De utpräglat spekulerande inslagen är alltså i huvudsak koncentrerade till ledare, debatt och krönikor, företrädesvis publicerade i den senare undersökningsperioden.

Även det material där spekulation förekommer i mindre utsträckning, utan att dominera, utgörs i relativt stor utsträckning av åsiktsmaterial. Nära tre fjärdedelar av åsiktsmaterialet (73 procent) är sådant som antingen är huvudsakligen spekulerande eller där spekulation förekommer. Motsvarande siffra för nyheterna är 44 procent (Tabell 23).

Tabell 23. Förekomst av spekulation i nyheter respektive åsiktsmaterial om covid-19, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Nyheter			
Spekulerande (klart + förekommer)	51	42	44
Ej spekulerande text	47	58	55
Ej tillämbart	3	0	1
Summa	100	100	100
Antal artiklar/inslag	187	533	720
Åsiktsmaterial			
Spekulerande (klart + förekommer)	77	72	73
Ej spekulerande text	23	27	26
Ej tillämbart	–	1	1
Summa	100	100	100
Antal artiklar/inslag	31	139	170

Men spekulationer förekommer alltså även i nyhetsmaterialet, särskilt under den tidiga undersökningsperioden då mycket var oklart, både om spridningsvägarna, om virusets dödlighet och om smittans effekter på samhället, dess politik och ekonomi.

Vilka ämnesområden som medierna spekulerade om undersöktes genom att de två mest framträdande ämnena noterades i de artiklar där spekulationer förekom. Totalt kodades 539 spekulationer i åtta specificerade ämnen samt en kategori övriga (Tabell 24).

Spekulationerna handlar i stor utsträckning om samma ämnesområden under de två undersökningsperioderna, med tre dominerande sakområden, nämligen effekterna på ekonomin, på människors hälsa, och på politiken. I den inledande fasen förekom också spekulationer om andra områden, som sjukvårdens kapacitet, om virusets ursprung och egenskaper och om behovet av restriktioner för att hindra dess spridning. I intensivfasen var spekulationerna något mer koncentrerade till konsekvenserna för politik och ekonomi.

Tabell 24. Ämnen som det spekulerades om, fördelade på undersökningsperiod, procent av spekulationerna.

	Period 1	Period 2	Totalt
Om ekonomi (behov av åtgärder & konsekvenser)	21	29	26
Om konsekvenser för människors hälsa/välmående	22	22	22
Om politiska konsekvenser	10	16	15
Om sjukvårdens kapacitet	9	6	7
Om utbrottets längd	8	5	6
Om olika strategier att hantera pandemin	7	4	5
Om virusets ursprung och egenskaper	6	3	4
Om ytterligare restriktioner	5	1	2
Övriga spekulationer	12	13	13
Summa procent	100	100	100
Antal spekulationer	143	396	539

Det är relativt stora skillnader mellan nyheter och åsiktsmaterial vad gäller ämnesområden för spekulationerna. I båda materialen spekuleras det om pandemins effekter för ekonomin, men därutöver är spekulationerna i nyheterna i hög grad koncentrerade till frågor om människors hälsa, medan åsiktsmaterialet har mer spekulationer om politiska konsekvenser (Tabell 25).

Tabell 25. Spekulationer i nyheter respektive åsiktsmaterial, procent

	Nyhets-material	Åsikts-material	Totalt
Om ekonomi (behov av åtgärder & konsekvenser)	27	26	27
Om konsekvenser för människors hälsa/välmående	25	16	22
Om politiska konsekvenser	10	25	15
Om sjukvårdens kapacitet	6	8	7
Om utbrottets längd	7	4	6
Om olika strategier att hantera pandemin	5	5	5
Om virusets ursprung och egenskaper	5	1	4
Om ytterligare restriktioner	3	–	2
Övriga spekulationer	12	15	13
Summa procent	100	100	100
Antal spekulationer	373	166	539

Det finns också mindre skillnader mellan spekulationerna i de tre undersökta medierna. Medan tidningsartiklarna innehöll spekulationer på en lång rad områden gällde de i Rapportsändningarna i huvudsak två sakområden, nämligen ekonomi och människors hälsa, samt i mindre grad politik och vårdkapacitet. Förklaringen är med stor säkerhet att hitta i tidningarnas större utrymme och bredare utbud av kommenterande material.

5.2.8 Omnämnda riskgrupper

I totalt 71 av de 890 undersökta artiklarna och inslagen, det vill säga 8 procent, nämndes specifikt en eller flera grupper i samhället som särskilt

utsatta för pandemin. I merparten av rapporteringen behandlades alltså frågan som en fara för befolkningen som helhet. Förhållandet liknar det som rådde i rapporteringen om svininfluensan 2009, då särskilt utsatta grupper nämndes i tio procent av de undersökta inslagen/artiklarna. Den allra största delen av rapporteringen nämnde alltså inte frågan om eventuella riskgrupper.

I ett fåtal artiklar/inslag om coronapandemin nämndes mer än en utsatt riskgrupp. I dessa fall har upp till tre grupper noterats. Totalt har 97 omnämnda riskgrupper på detta sätt kodats i sju olika kategorier, plus en kategori övrigt. Merparten av de 97 var omnämnda under den senare undersökningsperioden (Tabell 26).

Tabell 26. Omnämnda riskgrupper i coronarapporteringen, fördelade på undersökningsperioderna, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Äldre, 70+	55	75	70
Hjärt- /kärlsjuka	14	4	6
Astmatiker/kroniska andningsbesvär	5	7	6
Överviktiga	—	3	2
Gravida	—	1	1
Rökare	—	1	1
Diabetessjuka	—	1	1
Andra utsatta grupper	27	8	12
Summa procent	100	100	100
Antal omnämnda riskgrupper	22	75	97

Att äldre personer var en utsatt grupp stod klart redan i början av pandemin, även om medierna då även lyfte fram personer med hjärt- och kärlsjukdomar. Under den senare perioden stod det klart att den i särklass mest utsatta gruppen var just äldre personer, vilket också fick genomslag i mediernas rapportering. Särskilt i början av pandemin nämndes också en del andra tänkbara riskgrupper som senare i stort sett försvann i rapporteringen.

I det här avseendet är det inga skillnader mellan nyhets- och åsiktsmaterial, eller mellan de undersökta medierna, med det enda undantaget att Rapport avviker genom att helt fokusera på äldre som riskgrupp.

5.3 Vad som lyfts fram i puffar och löp

I ovanstående genomgång ingår alltså inte de redaktionella publiceringar som utgör påannonseringar av huvudinslagen på tidningarnas förstasidor eller i tv-nyheternas inledningar, det som på fackspråk brukar kallas puffar och löp. Dessa påannonseringar utgörs alltså av sådant innehåll som redaktionerna vill lyfta fram som viktigt, uppseendeväckande eller på annat sätt intressant.

Under de två perioderna hade de tre medierna tillsammans i genomsnitt 5,4 sådana puffar eller löp om pandemin varje dag, vilket blir ett genomsnitt på

1,8 var. Flest puffar om pandemin hade Dagens Nyheter med ett genomsnitt på 2,4 per dag, minst antal hade Aftonbladet med ett genomsnitt på 0,9 (Tabell 27).

Tabell 27. Kodade puffar/löp under de två undersökningsperioderna, antal

	Period 1		Period 2		Totalt	
	Antal	Antal/dag	Antal	Antal/dag	Antal	Antal/dag
DN	12	1,5	27	3,4	39	2,4
Aftonbladet	6	0,8	8	1,0	14	0,9
Rapport 19.30	11	1,4	23	2,9	34	2,1
Antal puffar/löp	29	3,6	58	7,3	87	5,4

Kommentar: I siffran för Rapport ingår även ett mindre antal avannonseringar, dvs påminnelser om nyhetssändningens viktigaste inslag.

Det är tydligt att coronapandemin lyfts fram mer på förstasidor och i löp under den senare perioden, dvs under intensivfasen i början av april. Under denna period har de tre medierna tillsammans 7,3 puffar/löp varje dag, vilket är dubbelt så många som under den första perioden. Särskilt Dagens Nyheter väljer att framhålla väldigt många artiklar om pandemin denna period, med i genomsnitt 3,4 puffar om saken varje dag mot Rapportens 2,9 och Aftonbladets 1,0.

Både i den första och i den andra perioden är det förhållanden i Sverige som lyfts fram i puffarna och löpen. Under den första perioden är arenan svensk i 60 procent av fallen, och under den senare perioden är den svensk i hela 75 procent (Tabell 28).

Tabell 28. Arena i puffar och löp fördelat på perioder, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Sverige	60	75	70
Övriga Norden	–	3	2
Övriga Europa	17	5	9
Asien	6	3	4
Nordamerika	3	–	1
Sydamerika	–	2	1
Världen/ ospecificerad arena	14	12	13
Summa procent	100	100	100
Antal omnämnda arenor	35	61	96

Här finns en skillnad mot rapporteringen i huvudartiklar och -inslag, som särskilt under den första perioden skildrade förhållanden på flera olika arenor, och då särskilt i övriga Europa och i Asien (jfr Tabell 6).

Om coronanyheterna handlar om förhållanden i Sverige har de alltså haft betydligt lättare att komma med i mediernas påannonsering, än om de handlar om situationen någon annanstans i världen.

Förutom om Sverige förekommer rapportering om övriga Norden i två procent, och om övriga Europa i nio procent av puffarna och löpen. I en

relativt stor andel av puffarna/löpen (13 procent) är arenan ospecificerad eller global.

De teman som lyfts fram i påannonseringarna handlar framför allt om hur myndigheterna och politikerna agerar för att hantera den uppkomna situationen (Tabell 29).

Tabell 29. Teman i puffar och löp, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Politikers/myndigheters hantering av pandemin	21	20	21
Ekonomi	16	17	17
Vårdsituationen, vårdpersonalens villkor	2	18	13
Statistik om sjukdomsläget	9	7	8
Smittans spridning	14	4	7
Annan aktörs hantering av pandemin	12	4	6
Virusets egenskaper	10	4	6
Individens sätt att begränsa smittan	5	5	5
Situationen för drabbade	2	6	5
Allmänhetens reaktioner och beteenden	–	5	3
Annat tema	9	11	9
Summa procent	100	100	100
Antal teman	43	84	127

Kommentar: Liksom i analysen av huvudinslagen/-artiklarna, redovisade i Tabell 15, har två teman per inslag kodats, där sådana kunnat identifieras. Totalt har 127 teman kodats i de 87 puffarna och löpen, vilket innebär 1,5 per puff eller löp.

Det är alltså i huvudsak samma teman som dominerar i puffarna och löpen som det är i artiklarna och inslagen de är tänkta att fästa uppmärksamheten på (jfr Tabell 16).

När det gäller de specifika frågor som agerandet handlar om är det de ekonomiska som dominerar i puffarna/löpen, med 17 procent av alla uppmärksammade teman, följt av vårdsituationen/vårdpersonalens villkor och statistiska uppgifter om sjukdomsläget, det vill säga om antalet smittade, intensivvårdade och döda. Båda dessa teman förekommer något oftare i puffar och löp än i de texter och inslag som puffarna hänvisar till.

Ytterligare ett tema som lyfts fram i puffarna/löpen är smittspridningen, och om detta slås samman med det om vårdsituationen och statistiken om sjukdomsläget kan man notera att dessa tre medicinska aspekter tillsammans utgör 28 procent av alla teman, det vill säga mest av alla teman, och en klart större andel än ekonomin.

Noteras kan också att smittans spridning lyfts fram betydligt mer under den första analysperioden 24 februari – 10 mars, medan situationen i vården får större uppmärksamhet i den andra perioden 31 mars – 14 april, något som väl speglar förhållandet att smittan i den första perioden etablerade sig i Europa, och att situationen i den svenska vården blev påtagligt ansträngd under den andra perioden.

Gestaltningarna i puffarna och löpen, det vill säga de specifika aspekter som lyfts fram, handlar i hög grad om fyra saker: om smittspridningen, om bristen på samhälleligt agerande, om hur samhället faktiskt agerar för att ta ansvar samt om hur pandemin slår mot ekonomin. Nästan två tredjedelar

(62 procent) av alla gestaltningar i puffar och löp kan sorteras in i någon av dessa fyra kategorier (Tabell 30).

Tabell 30. Gestaltning i puffar/löp, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Smittans spridning (sjuka och döda)	31	9	16
Myndigheters/politikers agerande, negativt	10	19	16
Myndigheters/politikers agerande, positivt	10	17	15
Negativa ekonomiska konsekvenser	14	16	15
Solidaritet, hjälpsamhet, hjältedåd	–	12	8
Positiva ekonomiska konsekvenser	7	7	7
Nedstängning/sociala begränsningar	14	3	7
Individuellt ansvar/anpassning	3	5	5
Människors oro, osäkerhet	3	5	5
Jämförelser Sverige - andra länder	–	2	1
Andra gestaltningar	3	5	5
Ej urskiljbart	3	–	1
Summa procent	100	100	100
Antal puffar/löp	29	58	87

Det är påtagligt hur dominerande smittspridningen med antalet sjuka och döda är som gestaltning i den tidiga undersökningsperioden, och hur gestaltningar som hänger samman med samhällets ansvar och agerande dominerar den andra perioden, då problemen i vården började bli uppenbara. I den senare perioden uppmärksammades också pandemins effekter på ekonomin.

Tonläget i puffarna och löpen var dock helt konstant mellan de två undersökningsperioderna, om man betraktar helheten för de tre undersökta medierna. Nästan hälften av löpen var alarmerande, och mindre än var tionde hade en lugnande ton (Tabell 31).

Resultaten visar att tonläget i påannonseringarna är något mer alarmistiskt än det är i inslagen de vill göra publiken uppmärksam på, men inte särskilt mycket (jfr Tabell 19).

Tabell 31. Ton i puffar och löp, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Lugnande (klart + före)	7	7	7
Alarmerande (klart + före)	45	45	45
Diff: Lugnande – alarmerande	–38	–38	–38
Antal puffar/löp	29	58	87

Men att tonläget är konstant i materialet som helhet betyder inte att det är det i varje enskilt medium. En närmare analys visar att de två tidningarna var klart mer alarmistiska på sina förstasidor i den första undersökningsperioden, då smittan just började nå Sverige, men i huvudsak fanns i Kina och i Italien. Rapport däremot var mer alarmistisk i sina påannonseringar under den andra perioden, då förhållandena i den svenska vården började bli mycket ansträngda. Det ska dock framhållas att

siffrorna här bygger på få undersökningenheter, vilket betyder att tonen i varje enskild puff och löp ger ganska stort utslag i statistiken (Tabell 32).

Tabell 32. Ton i puffar och löp under respektive period, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Dagens Nyheter			
Lugnande (klart + förekommer)	8	2	3
Alarmerande (klart + förekommer)	50	14	20
Diff: Lugnande – alarmerande	-42	-12	-17
Antal puffar	12	27	39
Aftonbladet			
Lugnande (klart + förekommer)	0	0	0
Alarmerande (klart + förekommer)	67	25	43
Diff: Lugnande – alarmerande	-67	-25	-43
Antal puffar	6	8	14
Rapport 19.30			
Lugnande (klart + förekommer)	9	9	20
Alarmerande (klart + förekommer)	27	43	87
Diff: Lugnande – alarmerande	-18	-34	-67
Antal löp	11	23	34

Intressant nog visar resultaten att förekomsten av spekulationer är mindre i påannonseringarna än de är i inslagen som de vill uppmärksamma. Endast tre procent av puffarna/löpen kunde klassificeras som huvudsakligen spekulerande, med förekomst av spekulationer i ytterligare 12 procent. Den absoluta merparten (77 procent) av påannonseringarna var alltså inte spekulativa. I det här avseendet var skillnaderna mellan de två undersökningsperioderna marginell (Tabell 33).

Tabell 33. Spekulation i puffar och löp, procent

	Period 1	Period 2	Totalt
Huvudsakligen spekulerande text	3	3	3
Spekulationer förekommer i text	14	10	12
Ej spekulerande text	69	81	77
Ej tillämbart	14	5	8
Summa procent	100	100	100
Antal puffar/löp	29	58	87

Resultaten visar alltså att påannonseringarna i puffar och löp är klart mindre spekulerande än huvudartiklarna/inslagen, i det material som här har undersökts. Medan spekulationer förekommer i mer eller mindre stor utsträckning i 15 procent av påannonseringarna så förekommer de i nära hälften av huvudartiklarna/inslagen (jfr Tabell 22). I någon mening har alltså puffarna/löpen om coronapandemin varit mer faktabaserade än huvudinslagen.

De få spekulerande puffarna/löpen som ändå finns handlade om vårdens kapacitet och om smittans konsekvenser för människors hälsa, samt om konsekvenserna för ekonomin.

6. Informationssökning och bedömning av nyhetsrapporteringen

Parallellt med undersökningen av mediernas innehåll genomfördes våren 2020 panelundersökningar med personer boende i Sverige, med frågor om var man sökt information om coronaviruset, och vad man tyckte om nyhetsmediernas rapportering i frågan. Undersökningarna genomfördes i två omgångar, den första under perioden 24 februari – 10 mars och den andra perioden 31 mars – 14 april, det vill säga samma perioder som för innehållsanalysen av Aftonbladets, Dagens Nyheters och Rapports rapportering.

Panelundersökningar innebär att samma respondenter besvarar enkätfrågor vid flera olika tillfällen, vilket möjliggör analys av kausala förändringar på individnivå. Den första panelvågen besvarades av 12 881 personer och den andra av 11 406 personer. För mer detaljerad metodredovisning, se kapitel 4.

6.1 Informationssökning om coronaviruset

Som påpekats tidigare så kan risker och kriser framkalla känslor av osäkerhet och oro. Ett vanligt sätt att försöka stilla dessa känslor är att söka information om vad som händer. Informationen kan i sin tur inhämtas från olika källor; man kan vända sig till myndigheternas hemsidor, nyhetsmedier, sociala medier eller till familj och vänner – för att nämna några. De flesta människor håller sig informerade genom en kombination av flera olika källor.

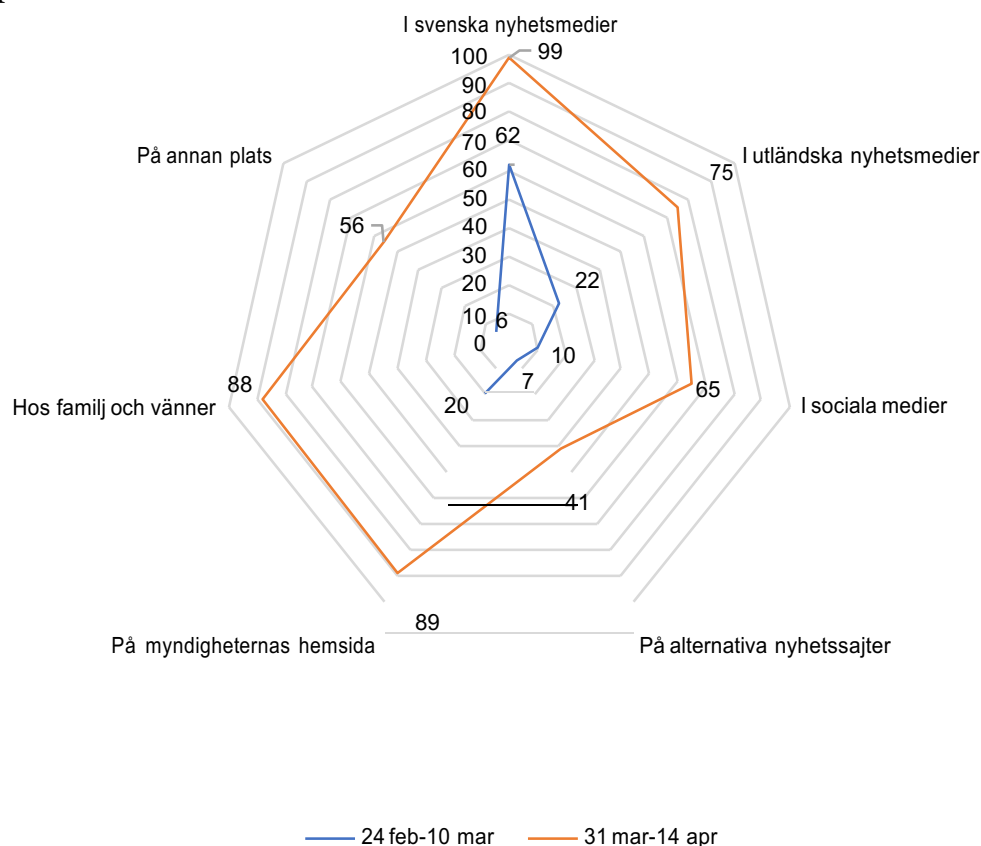
Tidigare forskning visar att svenskarna både använder ett större antal informationskällor och lägger mer tid på informationsinhämtning när plötsliga och oväntade kriser inträffar, åtminstone under en första intensiv och akut krisfas (Ghersetti, 2018; Westlund & Ghersetti, 2015). Däremot finns lite forskning om hur informationsbehovet ser ut och förändras för de kriser som närmar sig långsamt och sedan tilltar i omfattning och risknivå.

I enkätundersökningarna om coronapandemin ställdes frågor om i vilken utsträckning personerna sökt information från sju olika källor: svenska nyhetsmedier, utländska nyhetsmedier, sociala medier, alternativa nyhets sajter, myndigheternas hemsidor, familj och vänner samt på annan plats.

Resultaten visar att behovet av att hålla sig informerad om hur coronapandemin utvecklades var betydligt större under den första hälften av april, då smittspridningen gått in i en till synes okontrollerbar fas och antalet döda ökade dagligen, än det var vid månadsskiftet februari/mars då Sverige visserligen fått sina första dödsfall, men pandemin ändå i huvudsak uppfattades drabba andra länder. Detta var också den riskbedömning som

svenska myndigheter gjorde vid den tiden (jfr avsnitt 2.1.2). Den ökade dramatiken i händelseutvecklingen några veckor senare medförde uppenbart ett större informationsbehov, vilket ledde till att alla typer av informationskällor användes mer under den senare perioden än under den förra (Figur 3).

Figur 3. Andel som någon gång sökt information om coronaviruset, procent

Källa: M-panelen.

Kommentar: Frågan som ställdes under första undersökningsperioden var: "Har du själv sökt information om coronaviruset?" I svarsalternativen kunde man kryssa för de informationskällor som finns i figuren ovan, utom alternativet "Hos familj och vänner" som inte fanns med. Under den andra undersökningsperioden ställdes den mer preciserade frågan: "Hur ofta har du sökt information om coronaviruset hos följande informationskällor?" Svarsalternativen var "Flera gånger per dag", "Dagligen", "Någon gång i veckan", "Mer sällan" och "Aldrig". I figuren ovan ingår alla de som inte svarat "Aldrig".

Den i särklass vanligaste informationskällan under båda perioderna var svenska nyhetsmedier. I februari uppgav omkring två tredjedelar (62%) att de vänt sig till dessa för att följa vad som hände, en månad senare hade nästan alla gjort det åtminstone någon gång (99 procent), och nio av tio (89 procent) hade gjort det dagligen (se tabell 1 i bilaga). Den största ökningen mellan de två perioderna uppmättes för myndigheternas hemsidor (+69 procentenheter), sociala medier (+55 procentenheter) och utländska nyhetsmedier (+53 procentenheter). Allt eftersom coronapandemins spridning och dramatik tilltog sökte alltså svenskarna information både oftare och i fler informationsskällor än i början på pandemin.

En närmare analys visar att män i något högre utsträckning sökte information i utländska medier och på alternativa nyhetssajter, medan kvinnor använde sig jämförelsevis mer av myndigheternas hemsidor. I övrigt finns endast marginella skillnader mellan kvinnors och mäns informationssökning om pandemin (se tabell 2 i bilaga för data om bakgrundsvariabler).

Yngre personer (30 år eller yngre) och de i nedre medelåldern använde sig i högre utsträckning än övriga av utländska medier och myndigheternas hemsida, medan äldre personer mer än andra sökte information bland familj och vänner och på alternativa nyhetssajter. Personer under 30 år var också de som i pandemins början, när händelseutvecklingen ännu var ganska odramatisk, i högst utsträckning använde sociala medier för att hålla sig informerade. Under pandemins intensivfas hade dock alla åldersgrupper hittat dit och skillnaderna i användningen var små.

Också utbildning påverkar informationssökandet; högtbildade personer utmärker sig genom att i högre grad använda flera informationsskällor än personer med medelhög eller lägre utbildning (se tabell 2 i bilaga) under både den första och andra perioden. Framför allt använde högtbildade personer utländska nyhetsmedier och myndigheternas hemsidor mer än andra. Personer med låg utbildning var den grupp som mest sökte information i sociala medier. Samtidigt var detta den grupp där ökningen i informationssökning mellan de två perioderna var störst. Skillnaderna i informationssökning mellan personer med olika lång utbildning är således betydligt mindre under den intensiva fasen av coronapandemin under första hälften av april än under den inledande fasen i månadsskiftet februari/mars.

Etnisk bakgrund förefaller också ha viss betydelse för var man sökt information om coronapandemin. Siffrorna bör här tolkas med försiktighet då gruppen med utländsk bakgrund i enkätundersökningarna är liten jämfört med övriga respondenter. Personer som vuxit upp i annat land än Sverige använde i högre grad utländska nyhetsmedier, sociala medier, alternativa nyhetssajter och annan plats för informationsinhämtande än personer uppvuxna i Sverige med svenska eller utländska föräldrar. Den mest troliga anledningen är att de sökte information om pandemins spridning i sina egna hemländer och på andra språk än svenska. Även de som vuxit upp i Sverige med utländska föräldrar tenderade att använda utländska nyhetsmedier mer än de med etnisk svensk bakgrund. De med någon form av utländsk bakgrund – egen uppväxt eller föräldrar – använde dessutom myndigheternas hemsida i något större utsträckning än de med etnisk svensk bakgrund. En förklaring kan vara att det där fanns information på flera olika språk.

Slutligen visar analysen att personer som står till vänster på den politiska skalan i högre utsträckning än de till höger sökte information i svenska medier och på myndigheternas hemsidor under båda mätperioderna medan förhållandet är det omvända för informationssökning i utländska medier, sociala medier och alternativa medier.

6.2 Bedömning av nyhetsmediernas rapportering

Ett första tydligt resultat av enkätundersökningarna är således att allmänheten tagit del av betydligt mer information under period 2 än under period 1. I de två enkätutskicken ombads också respondenterna bedöma nyhetsmediernas coronarapportering om fyra specifika frågor. De fyra frågorna handlade om hur farligt det är att få coronaviruset, hur man skyddar sig mot smittan, vad man gör om man blir sjuk och smittans konsekvenser för det svenska samhället.

Under den inledande fasen av pandemin, den 24 februari till 10 mars, ansåg omkring hälften av dem som svarat att medierna informerade mycket bra eller ganska bra om hur farligt det är att få coronaviruset (54 procent), hur man kan skydda sig (47 procent) och vad man ska göra om man blir sjuk (57 procent). Betydligt färre (30 procent) tyckte att medierna informerat bra eller ganska bra om konsekvenserna för det svenska samhället. I den frågan tyckte nästan två tredjedelar (62 procent) att mediernas rapportering hade brister (Figur 4). För de tre övriga frågorna låga andelen missnöjda på mellan 38 – 46 procent.

Bäst informerad kände sig allmänheten om hur man gör om man blir sjuk och hur farlig smittan är (för detaljer se tabell 3 i bilaga).

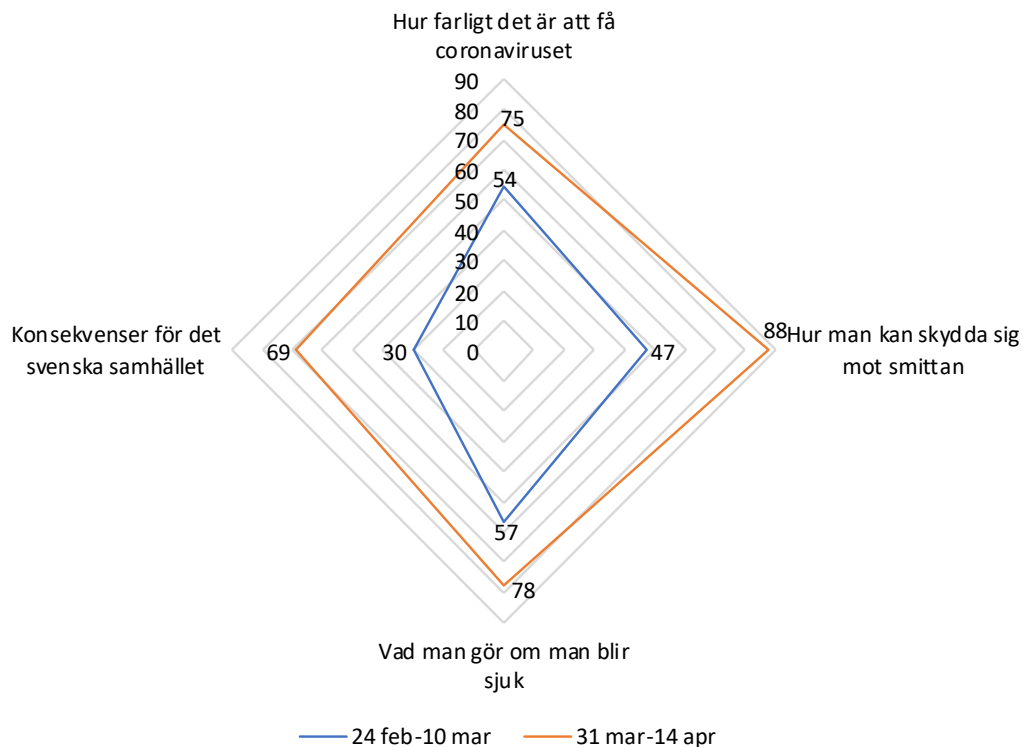
Under den andra mätperioden, 31 mars till 14 april, som föregicks av de svenska nyhetsmediernas mest intensiva rapportering om coronapandemin (se figur 1), ökade andelen som var nöjda med mediernas rapportering på samtliga punkter. Nio av tio tyckte att rapporteringen om hur man skyddar sig mot smittan var mycket eller ganska bra (88 procent). Information om detta bör vid den tidpunkten också ha upplevts som mycket angelägen då smittspridningen just då steg mycket brant. Tre fjärdedelar uppgav sig också vara nöjda med mediernas rapportering om smittans farlighet (75 procent) och om vad man gör om man blir sjuk (78 procent). Samtidigt hade andelen som sade sig vara nöjd med mediernas information om hur smittan påverkade samhället mer än dubblerats (till 69 procent) jämfört med första mätperioden. Ändå förblev detta den fråga där flest (29 %) var missnöjda med mediernas nyhetsrapportering.

En detaljerad analys visar att kvinnor genomgående var mer nöjda med nyhetsmediernas rapportering än män (se tabell 4 i bilaga för data om bakgrundsvariabler), och högutbildade något mer nöjda än de med låg utbildning. Skillnaderna i utbildning har dock ingen stor betydelse för bedömningarna av medierapporteringen.

Inte heller ålder påverkar bedömningen nämnvärt. Personer som är 70 år eller äldre var något mer nöjda än övriga åldersgrupper med hur medierna rapporterat om hur farlig smittan är och vilka konsekvenser den har för samhället i stort, medan personer som är 30 år eller yngre under den andra mätperioden var mer nöjda än övriga med mediernas information om hur

man skyddar sig mot smitta. I övrigt är skillnaderna mellan åldersgrupperna marginella.

Figur 4. Andel som tycker att svenska nyhetsmediers rapportering om coronaviruset varit mycket bra eller ganska bra, procent

Källa: M-panelen.

Kommentar: Den övergripande frågan som ställdes var: "Vad anser du om de svenska nyhetsmediernas information om coronaviruset när det gäller (fyra aspekter på pandemin)". Svartalternativen var "Mycket bra information", "Ganska bra information", "Inte särskilt bra information", "Inte alls bra information" och "Ingen uppfattning".

Personer med etnisk svensk bakgrund var generellt något mer nöjda med mediernas rapportering än personer som vuxit upp i ett annat land eller i Sverige med utländska föräldrar, och personer till vänster på den ideologiska skalan var genomgående mer nöjda än personer till höger. Det sistnämnda kan möjligtvis hänga samman med att personer till vänster också hade större förtroende för regeringens och myndigheternas hantering av pandemin (Esaiasson m.fl., 2020).

7. Efterfrågad journalistik under pågående kris

Coronapandemin under senvintern och våren 2020 utsatte samhällen runt om i hela världen för stora påfrestningar. Även Europa drabbades hårt, och enligt WHO:s statistik över antalet döda i Covid-19 i förhållande till folkmängden var Sverige under en period bland de värst drabbade länderna. Förutom de många svenska dödsfallen, särskilt bland äldre, bestod prövningarna bland annat av en tungt belastad sjukvård med en intensivvård som på många håll var utnyttjad till bristningsgränsen.

Pandemin fick också ekonomiska effekter. Statliga restriktioner tvingade flera branscher att dra ner på verksamheten med permitteringar, uppsägningar och andra svårigheter som följd. Yrkesverksamma tvingades ställa om vardagen och inrätta hemmakontor, ungdomar fick hemundervisning och förskolor fick periodvis stänga på grund av personalbrist. Sociala aktiviteter sköts upp eller ställdes in, resor och shopping begränsades. Trots, eller kanske just på grund av, att de svenska restriktionerna var mindre än på andra håll i Europa så berörde Coronapandemin alla på ett eller annat sätt.

Stor efterfrågan på information

För nyhetsmedierna innebar pandemin en kraftig efterfrågan på nyheter från en allmänhet med behov av att informera sig och att bearbeta den uppkomna situationen. Den innebar också en utmaning att ta fram och presentera fakta, granskningar, relevanta analyser och kommentarer.

Resultaten från de omfattande panelundersökningarna som genomfördes under våren 2020, först i pandemins initiala fas då smittan kom till Sverige, och därefter i dess första intensiva fas då antalet smittade och döda steg brant, visar att allmänheten redan i initialfasen var mycket informationssökande. När dödstaten och antalet sjuka sedan steg kraftigt i månadsskiftet mars – april ökade intresset ytterligare, från en redan hög nivå.

Resultaten visar också att allmänheten sökte information om viruset och pandemin på många olika ställen. I praktiken alla som besvarat undersökningarna uppger att de under intensivfasen sökte information i svenska nyhetsmedier, och nästan alla gjorde det dessutom på myndigheternas hemsidor och genom att kommunicera med familj och vänner. Väldigt många sökte också information i utländska nyhetsmedier, och något färre genom att kommunicera i sociala medier.

Efterfrågan på information var stor, och med lite distans till pandemins inledande period kan man nu ställa frågan om medierna lyckades svara upp till allmänhetens förväntningar på bra information, ingående granskning och relevanta kommentarer.

Idealisk situation för myndigheternas kriskommunikation...

För att kriskommunikationen ska fungera optimalt krävs att åtminstone tre kriterier ska vara uppfyllda:

1. Att information finns tillgänglig.
2. Att allmänheten söker, tar del av och förstår informationen.
3. Att informationen är relevant och tillförlitlig.

Analysen av mediernas innehåll visar att rapporteringen redan i pandemins inledningsfas var mycket omfattande. Om man begränsar frågan till att handla om kvantitet fanns det alltså information att få.

En stor del av allmänheten sökte också information redan i inledningsskedet, framför allt i de traditionella nyhetsmedierna. När krisen eskalerade utökade människor sina sökningar till andra informationskällor samtidigt som man blev mer nöjd med nyhetsmediernas rapportering. Många sökte även i utländska nyhetsmedier, men framför allt vidgade man sin informationssökning till myndigheternas hemsidor.

Ur myndigheternas synvinkel var informationssituationen idealisk. Nyhetsmedierna producerade mer information än vid någon tidigare kris under efterkrigstiden, och många av dem direktsände dessutom dag efter dag de krishanterande myndigheternas pressträffar, samtidigt som en mycket stor del av allmänheten vidgade sin egen aktiva informationssökning till myndigheternas egna hemsidor.

Det är ingen tvekan om att nyhetsmedierna de undersökta tidsperioderna tog på sig ett stort ansvar för att sprida information om pandemin. Ändå fanns det hos deras läsare och tittare/lyssnare ett relativt missnöje med rapporteringen i krisens initialskede. Det berodde knappast på att mängden var för liten – innehållsanalysen i de tre stora nyhetsmedierna visar att rapporteringen just då var som allra mest omfattande. Däremot var kunskapsläget problematiskt, vilket ledde till att en relativt stor del av rapporteringen var spekulering i stället för kunskapsbaserad. Det kan vara en orsak till missnöjet, att medierna helt enkelt inte hade information med exakta uppgifter att ge under pandemins tidiga stadier.

Längre fram, i vårens intensivfas, minskade det osäkerhetsmomentet succesivt och nyhetsrapporteringen kunde bygga mer på fakta. Samtidigt blev allmänheten mer positiv till mediernas rapportering, trots att uppgifterna som presenterades i form av stigande dödstal och svåra förhållanden i sjukvården var nog så skrämmande. Tonläget i rapporteringen var, trots dessa negativa fakta, visserligen alarmerande men anmärkningsvärt nog inte mer alarmistiskt än det varit vid en tidigare, mindre allvarlig influensasituation som svininfluensan 2009. I stället för att höja tonläget ytterligare lät medierna allvaret framgå genom mängden rapportering och, förstås, det faktiska innehållet. Möjligen kan man här ana ett tak för hur alarmistisk journalistiken kan tillåtas att bli i breda nyhetsmedier. Kanske är det så att man håller igen med förstärkningsorden när händelseförloppet i sig är nog för att en berättelse ska bli dramatisk.

En informationssökande allmänhet och en omfattande och allt mer faktaunderbyggd medierapportering med ett förhållandevis återhållet

tonläge – en bättre kommunikationssituation än den som rådde våren 2020 kunde de närmast berörda myndigheterna knappast ha, även om krishanteringens som sådan var ytterligt ansträngd.

... men även kritiska röster släpptes fram

Att informera om viktiga nyhetshändelser är emellertid bara en av de tre huvuduppgifter som tillskrivs nyhetsmedierna i demokratiska samhällen (Asp, 1992, 2006), och som journalisterna också i hög grad håller med om att de har (Wiik, 2009). Som antytts ovan är de två andra huvuduppgifterna att granska makthavare och att självständigt kommentera viktiga skeenden och beslut.

Den första uppgiften har nyhetsmedierna uppenbarligen fullgjort under våren 2020. De har utförligt och ihålligt rapporterat om smittan, dess spridning och dess effekter. De har också låtit personer från olika delar av samhället komma till tals, inklusive kritiska röster från medicin och andra vetenskapsområden. Att sådana röster släpps fram är en viktig förutsättning för och del av en fungerande granskning (Ekström, Johansson & Larsson, 2006). Vid sidan av mediernas egna kolumnister toppades listan över *grupper* som fick komma till tals de undersökta perioderna av företrädare för näringslivet och vårdsektorn, följda av de krishanterande myndigheterna.

Listan över *enskilda personer* som fick komma till tals i medierna toppades av ledande företrädare för de krishanterande myndigheterna och regeringen, vilket gav dessa goda möjligheter att sprida sina budskap om smittbekämpning och hantering av den samhälleliga situationen, men också ett övertag gentemot dem som förespråkade alternativ i pandemihanteringen.

De grupper som omnämns i nyhetsmedierna – vårdpersonal, kulturarbetare, idrottsutövare och näringsidkare – har i hög utsträckning omtalats i positiva termer, och när det gäller vårdpersonalen mycket positiva. Tendensen finns i både nyhetsmaterialet och i åsiktsmaterialet, men framför allt i det senare. Folkhälsomyndigheten omnämns neutralt i nyheterna, och något negativt i det kommenterande materialet, vilket indikerar att ledarskribenter och krönikörer haft enstaka kritiska synpunkter, men i allt väsentligt instämt i myndighetens bedömningar.

Även regeringen omnämns neutralt i nyheterna. Här är dock åsiktsmaterialet mer negativt, vilket indikerar kritiska synpunkter i mer än enstaka fall. Det handlar dock inte om någon massiv regeringskritik, som i medierapporteringen om efterspelet till tsunamin 2004, utan om en nivå där andelen kritiska artiklar är påtagligt fler än de positiva utan att för den skull vara totalt dominerande. Här ska påpekas att urvalet av undersökta nyhetsmedier med stor säkerhet påverkar resultatet.

Aktörerna som kom till tals, och journalisternas egna val och urval, har bidragit till att forma mediernas gestaltning av pandemin, som gick från att i månadskiftet februari – mars ha handlat om smittspridningen och om olika aktörers nedstängning av verksamheter, till att i början av april mera handla om politikernas och myndigheternas hantering av den kritiska

situationen. Det förekom ungefär lika många positiva och negativa gestaltningar, vilket innebär att både krishanterande politiker/myndigheter och kritiska röster fick komma till tals.

En journalistik för nationell samling?

Händelser i Sverige fick av naturliga orsaker stort utrymme i mediernas rapportering. Därutöver uppmärksammades i första hand händelser i Europa utanför Norden, och under den tidiga undersökningsperioden även händelser i Asien. Utblickarna handlade om platserna för den tidiga smittspridningen, som initialt var Kina och dess grannländer och därefter de norra delarna av Italien.

De nordiska grannländerna fick inte lika stor uppmärksamhet. De förekommer i viss mån i nyhetsmaterialet, men knappast alls i åsiktsmaterialet, det vill säga i kolumner och ledare där aktuella händelser diskuteras och problematiseras. I det materialet hade 60 procent sin grund i en svensk arena, 13 procent i Europa utanför Norden och 6 procent vardera i Asien och i Nordamerika, men bara 1 procent i någon av de nordiska grannländerna (se Tabell 7) som på många sätt är de som de svenska förhållandena lättast kan jämföras med. Det intressanta här är att såväl Norge som Danmark och Finland valde delvis andra strategier än Sverige för att bekämpa pandemin.

Med ett åtminstone preliminärt facit i hand kan man ställa sig frågan om inte nyhetsmedierna under våren 2020 i alltför hög grad bedrev en journalistik för nationell samling i en svår situation, och därvid i alltför hög grad slöt upp bakom myndigheter och politiker i beslutande ställning. Det finns en tradition att göra så i krisers inledande fas då situationen är osäker och det är viktigt att krishanteringen kommer igång, ett förhållningssätt som också har stöd i journalistikåren (Odén m.fl., 2016). Tidigare forskning har också visat att den journalistiska granskningen i allmänhet kommer i ett senare skede, när krisen och dess konsekvenser är överblickbara (Andersson Odén m.fl., 2005). Frågan är dock hur länge en nationell samling ska pågå, och hur länge ifrågasättanden och en mer djupgående journalistisk granskning ska dröja när krisen är mycket utsträckt i tid.

I fallet med pandemin finns ett drag av sådan nationell uppslutning i resultaten om rapporteringens nyhetsarenor och i valet av personer som fick komma till tals, där Sverige och svenska aktörer dominerar stort. Det är i och för sig inte orimligt, och att uppslutningen inte är total visar sig också i gestaltungsanalysen som uppvisar en balans mellan kritik och beröm.

Men en intressant fråga är vilka länder utöver Sverige som uppmärksammas i nyheterna, och varför, och där visar resultaten att utblickarna i första hand gjordes mot de värst drabbade områdena, som Kina och Italien, där händelseutvecklingen bjöd på dramatiska berättelser. Pandemibekämpningen i näraliggande länder, som den svenska pandemihanteringen med fördel kunde jämföras med, uppmärksammades betydligt mindre. När den förekom fanns uppmärksamheten i nyhetsmaterialet, men däremot mycket sparsamt i åsiktsmaterialet.

Uppslutningen bakom den svenska linjen visas också av att många nyhetsmedier, även kommersiella sådana, dag efter dag direktsände de krishanterande myndigheternas presskonferenser, där en tysk journalist från tv-stationen ARD snart blev känd som den avvikande reportern som ihärdigt ställde de kritiska frågorna.

Enligt WHO:s pandemirapport från den 12 januari 2021 är facit efter ett år med coronasmittan 9 433 döda i Sverige (934/miljon invånare), 1 542 i Danmark (266/milj), 586 döda i Finland (106/milj) och 471 döda i Norge (87/milj). Det faller utanför ramen för denna studie att ens försöka gissa vad skillnaderna beror på, men kanske bör nyhetsmedierna fundera på om de genom fler utblickar åt pandemihanteringen i de nordiska grannländerna, som i många avseenden liknar Sverige, hade kunnat bidra till en vidgad bild av vad som kunde ha gjorts annorlunda och bättre.

Framför allt gäller detta de som producerar åsiktsjournalistiken, det vill säga ledarskribenter och krönikörer/kolumnister, där utblickarna mot framgångsrika pandemihanterare i de nordiska grannländerna var anmärkningsvärt få under de perioder som undersökts i denna rapport.

8. REFERENSER:

- Andén, Axel (2020a). *Svenska journalister har en del att lära*. Svenska Dagbladet, 2020-06-23.
- Andén, Axel (2020b). *Inte mediernas roll att heja på Sverige*. Svenska Dagbladet, 2020-12-02.
- Anderberg, Johan (2020). *Mejlen avslöjar Tegnells val: "Huvudlös strategi"*. Svenska Dagbladet, 2020-11-05.
- Andersson Odén, Tomas; Ghersetti, Marina & Wallin, Ulf (2005). *Tsunamins genomslag. En studie av svenska mediers bevakning*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Andersson Odén, Tomas; Ghersetti, Marina & Wallin, Ulf (2008). *När hoten kommer nära. Fågelinfluensa och tuberkulos i svensk medierapportering*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.
- Andersson, Ulrika (2019). *Stabilt men polariserat förtroende för svenska nyhetsrapportering 2016–2018*. I Lars Truedson (red). *Mediestudiers årsbok – tillståndet i journalistiken 2018/2019*, s. 162–184. Stockholm: Institutet för mediestudier.
- Asp, Kent (1992). *Demokratien och det journalistiska uppdraget*. I Birgitta Kruse (red). *Uppdraget*, 9–24. Stockholm: Tidens förlag.
- Asp, Kent (2006). *Mediernas uppgifter i valdemokratien*. I Hanna Bäck & Mikael Gilljam: *Valdemokratiens mekanismer*. Stockholm: Liber.
- Benoit, William L. (1997). *Image Repair Discourse and Crisis Communication*. *Public Relations Review*, 23(2), 177-186.
- Boin, Arjen; 't Hart, Paul; Stern, Eric & Sundelius, Bengt (2005). *The Politics of Crisis Management. Public Leadership under Pressure*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Coombs, Timothy (2007). *Protecting organization reputations during a crisis: The development and application of Situational Crisis Communication Theory*. *Corporate Reputation Review*, 10(3), 163-177.
- Cornia, Alessio; Mancini, Paolo; Ghersetti, Marina & Odén, Tomas (2015). *The Partisans, the Technocrats and the Watchdogs. Domestications in media coverage of the swine flu pandemic in 2009*. *Journalism Studies*, 17(8): 1030-1050.
- Croneman, Johan (2020). *Släpp fram den seriösa kritiken mot Anders Tegnells linje – och granska den*. Dagens Nyheter, 2020-12-05.
- de Vreese, Claes. H. (2005). *News framing: Theory and typology*. *Information Design Journal + Document Design*, 13(1), 51-62.
- Englund, Liselott (2002). *Medier på olycksplatsen. En studie av samspel mellan journalister och räddningspersonal under arbete i kris*. Karlstad: Räddningsverket.
- Entman, Robert (1993). *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.

Eriksson, Göran; Pirttialo Sallinen, Jani; Reuterskiöld, Annie (2020). *Så föddes Sveriges coronaplan – spelet bakom kulisserna*. Svenska Dagbladet, 2020-07-05.

Esaiasson, Peter; Sohlberg, Jacob; Ghersetti, Marina & Johansson, Bengt (2020). How the coronavirus crisis affects citizen trust in institutions and in unknown others – Evidence from “the Swedish experiment”. *European Journal of Political Research*. doi:10.1111/1475-6765.12419

Folkhälsomyndigheten (22/4 2020). *Annorlunda Valborg under pandemin*. <https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/april/annorlunda-valborg-under-pandemin/>. Nedladdat 2020-11-15.

Frandsen, Finn & Johansen, Winnie (2005). *Crisis Communication and the Rhetorical Arena - A Multi-Vocal Approach*. Paper presented at the Conference on Corporate Communication, Woxton, UK, 10-13 June 2005.

Galtung, Johan & Holmboe Ruge, Marie (1965). The Structure of Foreign News. *Journal of International Peace Research*, 1, 64-91.

Gans, Herbert J (1979). *Deciding what's news*. London: Constable.

Ghersetti, Marina (2018). Vad fick vi veta – och vad gjorde vi sen? I Bengt Johansson & Lars Truedson (red). *”Allt tyder på ett terrordåd” – Stockholmsattentatet 2017 i medier och opinion*, s. 39–59. Stockholm: Institutet för mediestudier.

Ghersetti, Marina & Odén, Tomas (2010). *Pandemin som kom av sig. Om svininfluensan i medier och opinion*. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.

Ghersetti, Marina; Odén, Tomas & Rodin, Pavel (2018). *Ebolahotet. Bilden av en smitta i nyheter, sociala medier och i myndigheternas kriskommunikation*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Gitlin, Todd (1980). *The whole world is watching*. Berkley: University of California Press.

Heath, Robert L. (2004). Telling a story: A narrative approach to communication during crisis. I Dan P. Millar & Robert L. Heath (red): *Responding to crisis: A rhetorical approach to crisis communication*, s. 167-188. Mahwah, NJ: Erlbaum.

O’Neill, D., & Harcup, T. (2009). News Values and Selectivity. In K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzsch (red), *The Handbook of Journalism Studies*, s. 161-174. New York, London: Routledge.

Ihekweazu, C. (2017). Ebola in Prime Time: A Content Analysis of Sensationalism and Efficacy Information in U.S. Nightly News Coverage of the Ebola outbreak. *Health Communication*, 32(6), 741-748.

Iyengar, Shanto (1994). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

Jackson, John D; Nielsen, Greg M. & Hsu, Yon (2011). *Mediated Society: A Critical Sociology of Media*. Don Mills, ON: Oxford University Press.

Koerber, Duncan. (2020). Mass media and their symbolic relationship with crisis. In Finn Frandsen & Winnie Johansen (red.), *Crisis Communication*, s. 493–508. Boston: De Gruyter Mouton.

Kulturdepartementet (2019). *Sändningstillstånd för Sveriges Television 2020–2025*. Beslut 2019-12-15. Hämtat från: <https://omoss.svt.se/>. Nedladdat 2020-11-26.

Modh, Malin (2003). *Krisjournalistik. En introduktion för myndigheter*. Stockholm: Krisberedskapsmyndigheten.

Morge, Sara (2000). *Alarmera, Informera. Varnings- och informationssystem i fyra länder*. Utbildningsserie nr 8. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.

Nordiska ministerrådet (2020). *Sverige går mot strömmen – också i hur medier i norden bevakar coronakrisen*. https://www.mynewsdesk.com/se/norden_i_fokus/pressreleases/sverige-gaar-mot-stroemmen-ocksaa-i-hur-medier-i-norden-bevakar-coronakrisen-2986603. Nedladdat 2020-11-21.

Olsson Magnholt, Linnea & Stockwall Carlsson, Vilma (2021). "Varför är det så tyst från Tegnell? Har han blivit sjuk?" *En kvantitativ innehållsanalys av deltagarjournalistiken i Aftonbladets liveflöde om coronapandemin*. Kandidatuppsats. Göteborgs universitet, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation.

O'Neill, Deidre & Harcup, Tony (2009). News Values and Selectivity. In K. Wahl-Jorgensen & T. Hanitzsch (red), *The Handbook of Journalism Studies*, s. 161-174. New York, London: Routledge.

Odén, Tomas; Djerf-Pierre, Monika; Ghersetti, Marina & Johansson, Bengt (2016). *Masskommunikation 2.0. Allmänhet, medier och myndigheter i det digitala medielandskapet*. Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Reese, Stephen D.; Gandy, Oscar H. & Garnt, August (2001). *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahawa: NJ: Erlbaum Publishers.

Seeger, Mathew W. & Sellnow, Timothy L. (2016). *Narratives of Crisis. Telling stories of ruin and renewal*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Sellnow, Timothy L. & Seeger, Matthew W. (2013). *Theorizing crisis communication*. Chichester: Wiley-Blackwell.

Semetko, Holli A. & Valkenburg, Patti M. (2000). Framing European Politics: A Content Analysis of Press and television News. *Journal of Communication*, Spring 2000, 93–109.

Sokolnicki, Amanda (2020). *Strategin var tydligen bra – det var svenskarna som var problemet*. Dagens Nyheter, 2020-12-05.

SOU 1995:37. *Vårt dagliga blad – stöd till svensk dagspress*. Stockholm: Kulturdepartementet.

Teodorescu Måwe, Alice (2020). *Sveriges coronastrategi behöver synas i sömmarna*. Göteborgs-Posten, 2020-11-05.

Transportstyrelsen (14/5 2020) Transportstyrelsens föreskrifter om tillfälligt förbud mot tillämpning av undantag i samband med skolavslutning, karnevalståg eller motsvarande. TSFS 2020:8.

Tuchman, Gaye (1978). *Making News. A study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.

Vårdguiden 2010. "*Vaccination – var, när, varför?*". *Vårdguiden*. Arkiverad från [originalet](#) den 22 augusti 2010. Nedladdat 2010-02-15.

Westlund, Oscar & Ghersetti, Marina (2015) Modelling News Media Use, *Journalism Studies*, 16:2, 133-151.

WHO (23/2 2020) Coronavirus disease (Covid-19). Situation Report – 34. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331220/nCoVsitrep23Feb2020-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

WHO (17/4 2020) Coronavirus disease (Covid-19). Situation Report – 88. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/331851/nCoVsitrep17Apr2020-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

WHO (31/5 2020) Coronavirus disease (Covid-19). Situation Report – 132. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332280/nCoVsitrep31May2020-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

WHO (12/1 2021) Covid-19 Weekly Epidemiological Update <https://www.who.int/publications/m/item/weekly-epidemiological-update--12-january-2021>

Wiik, Jenny (2009). *Journalism in transition. The professional identity of Swedish journalists*. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.

Wiik, Jenny (2012). Yrkesideal. I Kent Asp (red). *Svenska journalister 1989–2011*, s. 33–40. Göteborg: Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet.

Yang, Sung-Un; Kang, Minjeong & Johnson, Philip R (2010) Effects of narratives, openness to dialogic communication, and credibility on engagement in crisis communication through organizational blogs. *Communication Research*, 37(4), 473–497.

Östlund, Emil (2018). Redaktioners lärdomar efter Stockholmsattentatet. I Bengt Johansson & Lars Truedson (red): "Allt tyder på ett terrordåd" – Stockholmsattentatet 2017 i medier och opinion. Stockholm: Institutet för Mediestudier

REFERERAT MEDIEMATERIAL:

Aftonbladet 11/3 2020: *Första svenska dödsfallet i nya coronaviruset*. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/9vdxgM/forsta-svenska-dodsfallet-i-nya-coronaviruset>

Aftonbladet 25/3 2020: *Larmet från coronavården: Masker och visir slut om två dagar*. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/wPjOR4/larmet-fran-coronavarden-masker-och-visir-slut-om-tva-dagar>

Aftonbladet 7/4 2020: *Kommunal hotar med att avbryta arbetet. Kräver skydd för de anställda.*

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/Wb5oAk/kommunal-hotar-med-att-avbryta-arbetet>

Aftonbladet 10/4 2020: *Donald Trump om Sveriges linje: Vi hade haft två miljoner döda.* <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/qLgX2m/donald-trump-om-sveriges-linje-vi-hade-haft-tva-miljoner-doda>

Dagens Nyheter 8/3 2020: *Peter Wolodarski: Ursäkta, måste vi vara så plågsamt långsamma?* <https://www.dn.se/ledare/peter-wolodarski-ursakta-maste-vi-vara-plagsamt-langsamma/>

Dagens Nyheter 14/3 2020: *Förra statsepidemiologen: ”Långsam spridning kan bygga upp immunitet”.*

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/forra-statsepidemiologen-langsam-spridning-kan-bygga-upp-immunitet/>

Dagens Nyheter 16/3 2020: *Sjukvårdsdirektören: ”Personal och skyddsutrustning större problem än vårdplatser”.*

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/sjukvardsdirektoren-personal-och-skyddsutrustning-storre-problem-an-varplatser/>

Dagens Nyheter 7/4 2020: *Invånarna i Wuhan åter fria – men vågar inte andas ut.* <https://www.dn.se/nyheter/varlden/invanarna-i-wuhan-slapps-fria-efter-tva-manader/>

Dagens Nyheter 10/4 2020: *Ebba Busch: Socialdemokratin har svikit de äldre.* <https://www.dn.se/nyheter/sverige/ebba-busch-socialdemokratin-har-svikit-de-aldre/>

Dagens Nyheter 14/4 2020: *”Folkhälsomyndigheten har misslyckats – nu måste politikerna gripa in”.*

<https://www.dn.se/debatt/folkhalsomyndigheten-har-misslyckats-nu-maste-politikerna-gripa-in/>

Dagens Nyheter 17/4 2020: *Så blev USA ”världens problembarn”.*

<https://www.dn.se/nyheter/varlden/sa-blev-usa-varldens-problembarn/>

Expressen 22/5 2020: *WHO: Sydamerika är nytt epicentrum.*

<https://www.expressen.se/nyheter/coronaviruset/who-sydamerika-ar-nytt-epicentrum/>

Svenska Dagbladet 15/3 2020: *Strategin: Låt många smittas i lagom takt.*

<https://www.svd.se/strategin-lat-manga-smittas-i-lagom-takt>

Svenska Dagbladet 19/3 2020: *Coronaviruset och vardagen. ”Ge en tidpunkt för när livet blir normalt”.*

<https://www.svd.se/ge-en-tidpunkt-for-nar-livet-blir-normalt>

SVT 21/2 2020, 24/2 2020: *Snabb spridning av coronavirus i Italien – över 150 smittade och tre döda.*

<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/snabb-spridning-av-coronavirus-i-italien-16-fall-rapporterade-under-en-dag>

SVT 8/3 2020: *Italien sätter hela regionen Lombardiet i karantän.*
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/italien-isolerar-hela-regionen-lombardiet>

SVT 15/3 2020: *Kontroversiell strategi kan minska spridningen.*
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/kontroversiell-strategi-kan-minska-spridningen>

SVT 20/3 2020: *Volvo Cars stoppar produktionen.*
<https://www.svt.se/nyheter/nyhetstecken/volvo-cars-stoppar-produktionen>

SVT 20/3 2020: *Bekräftar: Volvo stänger samtliga fabriker i Sverige.*
<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/bekraftat-volvo-stanger-samtliga-fabriker-i-sverige>

SVT 24/3 2020: *Vårdpersonal uppmanas jobba i kortärmat – trots corona.* <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/vardpersonal-uppmanas-jobba-i-kortarmat-trots-corona>

SVT 7/4 2020: *Beslutet: Regeringen får ökad makt.*
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/riksdagspartierna-stoder-okad-regeringsmakt>

SVT 7/6 2020: *Agenda, partiledardebatt om coronapandemin.*
<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/partiledardebatt-om-corona>

9. Tabellbilaga

Tabell 1. Informationskällor som använts under coronapandemin, procent.

	24 februari -10 mars	31 mars - 14 april			
		Dagligen	Minst någon gång/vecka	Minst någon gång	Aldrig
Svenska nyhetsmedier	62	88	96	99	1
Utländska nyhetsmedier	22	29	51	75	24
Sociala medier	10	28	40	65	35
Alternativa nyhetssajter	7	11	20	41	58
Myndigheternas hemsida	20	26	65	89	11
Hos familj och vänner	-	30	59	88	12
På annan plats	6	10	24	56	42

Källa: M-panelen.

Kommentar: Frågan som ställdes under första undersökningsperioden var: "Har du själv sökt information om coronaviruset?" I svarsalternativen kunde man kryssa för de informationskällor som finns i tabellen ovan, utom alternativet "Hos familj och vänner" som inte fanns med. Under den andra undersökningsperioden ställdes frågan: "Hur ofta har du sökt information om coronaviruset hos följande informationskällor?" Svarsalternativen var "Flera gånger per dag", "Dagligen", "Någon gång i veckan", "Mer sällan" och "Aldrig".

Tabell 2. Källor där allmänheten sökt information om coronaviruset efter kön, ålder, utbildning och etnisk bakgrund, procent

KÖN	I svenska nyhetsmedier	I utländska nyhetsmedier	I sociala medier	På alternativa nyhetssajter	På myndigheternas hemsida	Hos familj och vänner	På annan plats
KVINNOR							
Inledande fas 24/2-10/3	63	17	9	4	25	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	69	66	35	91	87	53
Differens:	36	52	57	61	66	87	47
MÄN							
Inledande fas 24/2-10/3	61	25	10	8	17	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	80	65	45	89	89	59
Differens:	38	55	55	37	72	89	53
ÅLDER							
YNGRE ÄN 30 ÅR							
Inledande fas 24/2-10/3	64	36	17	6	35	-	11
Intensivfas 31/3-14/4	100	85	63	29	94	88	57
Differens:	36	48	47	22	59	88	46
30-49 ÅR							
Inledande fas 24/2-10/3	56	84	10	6	30	-	9
Intensivfas 31/3-14/4	99	85	66	34	95	85	58
Differens:	42	1	56	28	64	85	49

Tabell 2 forts

	I svenska nyhetsmedier	I utländska nyhetsmedier	I sociala medier	På Alternativa nyhetssajter	På Myndigheters hemsida	Hos Familj och vänner	På annan plats
50-69 ÅR							
Inledande fas 24/2-10/3	60	76	10	7	20	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	76	66	42	90	88	59
Differens:	40	0	56	28	64	85	49
70 ÅR ELLER ÄLDRE							
Inledande fas 24/2-10/3	70	71	9	7	10	-	4
Intensivfas 31/3-14/4	100	71	64	46	84	91	52
Differens:	30	0	55	39	74	91	48
UTBILDNING							
LÅG UTBILDNING							
Inledande fas 24/2-10/3	48	7	10	6	7	-	3
Intensivfas 31/3-14/4	100	54	73	51	84	91	56
Differens:	52	47	63	45	77	91	53
MEDELLÅG UTBILDNING							
Inledande fas 24/2-10/3	55	14	11	7	13	-	5
Intensivfas 31/3-14/4	99	68	69	52	86	88	57
Differens:	44	54	58	45	73	88	52
MEDELHÖG UTBILDNING							
Inledande fas 24/2-10/3	58	19	10	8	18	-	4
Intensivfas 31/3-14/4	99	74	70	51	89	90	58
Differens:	41	55	60	43	71	90	54
HÖG UTBILDNING							
Inledande fas 24/2-10/3	65	25	9	6	22	-	7
Intensivfas 31/3-14/4	99	79	63	41	89	88	57
Differens:	34	54	54	35	67	88	50
ETNISK BAKGRUND							
UPPVUXEN I SVERIGE							
Inledande fas 24/2-10/3	62	21	10	7	19	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	75	65	41	89	88	57
Differens:	37	54	56	35	71	88	51
UPPV I ANNAT LAND							
Inledande fas 24/2-10/3	57	41	16	10	22	-	2
Intensivfas 31/3-14/4	98	91	67	53	88	88	66
Differens:	41	50	51	44	66	88	61
2:A GEN INVANDRARE							
Inledande fas 24/2-10/3	60	25	11	7	23	-	9
Intensivfas 31/3-14/4	99	81	66	41	90	86	57
Differens:	39	56	54	33	66	86	49
IDEOLOGISK POSITION							
TILL VÄNSTER							
Inledande fas 24/2-10/3	62	17	8	3	20	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	72	64	30	92	87	51
Differens:							
TILL HÖGER							
Inledande fas 24/2-10/3	55	27	14	13	18	-	6
Intensivfas 31/3-14/4	99	81	70	58	85	88	60
Differens:	44	54	56	45	67	88	54

Tabell 3. Bedömning av mediernas information under period 1 (P1) och period 2 (P2), procent

	Mycket bra information		Ganska bra information		Inte särskilt bra information		Inte alls bra information		Ingen uppfattning		Antal svar	
	P1	P2	P1	P2	P1	P2	P1	P2	P1	P2	P1	P2
Hur farligt det är att få corona-viruset	9	26	46	49	26	17	14	7	5	2	12747	11213
Hur man kan skydda sig från smittan	9	41	39	47	30	8	16	3	7	1	12721	11193
Vad man gör om man blir sjuk	15	33	41	45	23	16	14	5	6	2	12730	1189
Konsekvenser för det svenska samhället	3	23	27	46	37	20	25	9	8	2	12719	1189

Tabell 4. Bedömning av nyhetsmediernas rapportering efter kön, ålder, utbildning och etnisk bakgrund, procent

KÖN	Hur farligt det är att bli smittad	Hur man gör för att skydda sig	Vad man gör om man blir sjuk	Smittans konsekvenser för samhället
KVINNOR				
Inledande fas 24/2-10/3	60	55	66	32
Intensivfas 31/3-14/4	81	93	84	77
Differens:	21	38	18	45
MÄN				
Inledande fas 24/2-10/3	52	44	52	29
Intensivfas 31/3-14/4	73	85	74	65
Differens:	21	41	22	36
ÅLDER				
YNGRE ÄN 30 ÅR				
Inledande fas 24/2-10/3	43	44	56	29
Intensivfas 31/3-14/4	66	92	77	68
Differens:	23	48	21	39
30-49 ÅR				
Inledande fas 24/2-10/3	51	49	57	28
Intensivfas 31/3-14/4	68	87	78	66
Differens:	17	38	21	38
50-69 ÅR				
Inledande fas 24/2-10/3	54	47	56	29
Intensivfas 31/3-14/4	72	87	77	67
Differens:	18	40	21	38
70 ÅR ELLER ÄLDRE				
Inledande fas 24/2-10/3	60	47	58	33
Intensivfas 31/3-14/4	84	90	79	75
Differens:	24	43	19	42
UTBILDNING				
LÅG UTBILDNING				
Inledande fas 24/2-10/3	52	44	53	31
Intensivfas 31/3-14/4	78	83	73	70
Differens:	26	39	20	39

Tabell 4 forts.

	Hur farligt det är att bli smittad	Hur man gör för att skydda sig	Vad man gör om man blir sjuk	Smittans konsekvenser för samhället
MEDELLÅG UTBILDN				
Inledande fas 24/2-10/3	47	39	51	27
Intensivfas 31/3-14/4	71	86	76	68
Differens:	24	47	25	41
MEDELHÖG UTBILDN				
Inledande fas 24/2-10/3	49	41	51	27
Intensivfas 31/3-14/4	73	85	73	68
Differens:	24	44	22	21
HÖG UTBILDNING				
Inledande fas 24/2-10/3	57	50	59	31
Intensivfas 31/3-14/4	76	89	79	69
Differens:	19	39	20	38
ETNISK BAKGRUND				
UPPVUXEN I SVERIGE				
Inledande fas 24/2-10/3	55	48	57	30
Intensivfas 31/3-14/4	66	92	77	68
Differens:	11	44	20	38
UPPV I ANNAT LAND				
Inledande fas 24/2-10/3	53	43	47	29
Intensivfas 31/3-14/4	63	83	66	64
Differens:	10	40	19	35
2:A GEN INVANDRARE				
Inledande fas 24/2-10/3	52	45	55	26
Intensivfas 31/3-14/4	71	87	76	65
Differens:	19	42	21	39
IDEOLOGISK POSITION				
TILL VÄNSTER				
Inledande fas 24/2-10/3	64	56	66	38
Intensivfas 31/3-14/4	84	93	86	80
Differens:	20	37	20	42
TILL HÖGER				
Inledande fas 24/2-10/3	56	49	57	31
Intensivfas 31/3-14/4	76	88	78	70
Differens:	20	39	21	39

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
651 81 Karlstad Tel 0771-240 240 www.msb.se
Publ.nr MSB1726 ISBN 978-91-7383-126-8

GÖTEBORGS UNIVERSITET